

'המלמד'

של הרבי

תולדות
ר' שניאור זלמן
ווילענקין

פתח דבר

ב"ה

אנו מודים לה' יתברך על כל הטוב אשר גמלנו, ובחסדו הגדול זיכנו בנישואי צאצאינו החתן התמים הרב מ' מנחם מענדל הלוי שי' עב"ג הכלה מרת פריידא מרייאשא תחי' ביסטריצקי.

התודה והברכה מובעת בזאת לבני משפחותינו, ידידינו ומכירנו שבאו מקרוב ומרחוק, להשתתף בשמחתנו ולברך את צאצאינו שיחיו, בברכת מזל טוב וחיים מאושרים בגשמיות ורוחניות.

מיוסד על הנהגת כ"ק אדמו"ר הריי"צ בחתונת כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו והרבנית הצדקנית מרת חי' מושקא ע"ה, הנה בתור הבעת תודה והוקרה לכל הנוטלים חלק בשמחתנו, מוגשת בזה כ'תשורה' - חוברת זאת, הכוללת דברי ימי חייו של הרב החסיד ר' שניאור זלמן ווילענאקין, מחשובי זקני חסידי חב"ד בדור הקודם, אשר זכה להיות ה'מלמד' של כ"ק אדמו"ר בדנייפרופטרובסק היא יקטרינוסלב, ואשר החתן והכלה זכו להיות מצאצאיו.

תודתנו נתונה להרה"ח גבריאל שפירא - קראון הייטס, נכדו של המלמד הרב שנ"ז ווילענאקין, ומראשי מערכת אוצר החסידים. להת' יוסף יצחק ביסטריצקי על הכנת התשורה, ולהת' מנחם מענדל ישעיהו על עריכת החומר לדפוס.

הא"ל הטוב, הוא יתברך, יברך את כבודו ואת אנשי ביתו יהיו בתוך כלל אחב"י, בברכות מאליפות מנפש ועד בשר, ובמיוחד בברכת העיקרית - שנזכה לעניין ה'נישואין' דלעתיד לבוא, ומשמחה זו נלך ל'שמחת עולם על ראשם', וכלשונו הק' של כ"ק אדמו"ר, "ונזכה זעהן זיך מיטן רבי"ן דא למטה אין א גוף ולמטה מעשרה טפחים, והוא יגאלנו" תיכף ומיד ממש.

מוקריהם ומכבדיהם

משפחת ביסטריצקי

משפחת באראש

יום שלישי, שהוכפל בו כי טוב, כ"א לחודש אדר ה'תש"פ.

לידתו

פודוברנקה היא עיירה השוכנת מאחורי העיר דוברנקה (פודוברנקה, ברוסית: מאחורי דוברנקה), סמוך ונראה לעיר החסידית המפורסמת הומיל, בפלך מוהליב שברוסיה הלבנה. עיירה זו הייתה מפורסמת כעיירה של תורה ויראת שמיים, שבה חסידים ואנשי מעשה, בעיירה התגוררו חסידי חב"ד לצד מתנגדים, כאשר לכל קבוצה היה רב משלה.

בתקופתו של כ"ק אדמו"ר הצמח צדק כיהן כרב בעיירה הגה"ח ר' צבי הירש, שהיה תלמידו של הגאון החסיד המפורסם - ר' יצחק אייזיק הלוי עפשטיין, הידוע בכינוי ר' אייזיק האמלער, שהיה מתלמידיו של אדמו"ר הזקן. את מקומו ברבנות מילא חתנו הגאון החסיד ר' אליהו הנליש, שהיה רב בפודוברנקה "ערך ל"ב שנים" כעדות בנו הרב אברהם הנליש - שאף הוא כיהן ברבנות בפודוברנקה - המופיעה בספרו 'יד אליהו'.

במשך כמה שנים כיהן כרב בעיירה גם הרה"ג החסיד ר' לוי יצחק שניאורסאהן (נולד בשנת תקצ"ד), נכדו של כ"ק אדמו"ר הצמח צדק, בנו הבכור של בכורו - הר"ר ברוך שלום נ"ע.

כאשר ר' לוי יצחק עבר לכהן כרב בעיר שינקוביץ, מילא את מקומו הגאון החסיד הרב יואל חייקין, שאחיו החסיד ר' שניאור זלמן חייקין - מהגבירים של פודוברנקה שאף החזיק בה בית תרושת - היה מחותנו של ר' לוי יצחק: בתו מרת זלדה רחל, נישאה לבנו של ר' לוי יצחק הרב שניאור זלמן (נולד בשנת תרי"ג). מאחר ושם החתן היה כשם חותנו הוסיפו לו שם חדש והוא נודע מעתה בשם 'ברוך שניאור' בלבד. לקראת החתונה, שהתקיימה בחודש טבת של שנת תרל"א, הגיע לעיירה כ"ק אדמו"ר מהר"ש, אשר התארח בביתו של ר' לוי יצחק ולבקשתו אף אמר מאמר חסידות.

על תקופת הרבנות של ר' לוי יצחק מסופר: בעיירה התגורר גוי ששימש את היהודים כ"גוי של שבת", מכיוון שהוא היה מסתובב הרבה בבתי היהודים הוא הצליח לתפוס את לשונם - אידיש - והיה בקי ומדבר בה. פעם שמע על 'שאלה' שהתעוררה בביתו של יהודי שבעקבותיה התעורר צורך ללכת לרב, פתח הגוי ואמר: "אל תלך לרב הזה הוא מחמיר יותר מדאי... תלך לרב השני, הוא מקל..."

בכ"ב טבת תרל"ח נפטר ר' לוי יצחק בעיר קייב, אליה נסע בכדי להתרפא, והוא בן 44 בלבד. כעבור פחות מארבעה חודשים, בחול המועד פסח ח"י ניסן, נולד לו נכד בפודוברנקה, בן לבנו ר' ברוך שניאור, וייקרא הנכד על שמו.

הרב שניאור זלמן ווילענקין ע"ה

חודש וחצי אחר כך, בב' סיון תרל"ח, נולד תינוק נוסף בעיירה, 'נין ונכד' למשפחת ווילענקין, וייקרא שמו בישראל: שניאור זלמן, על שם כ"ק אדמו"ר הזקן נ"ע.

משפחת ווילענקין מפודוברנקה התייחסה למשפחה מכובדת של חסידי חב"ד מהדורות הקודמים. על פי השמועה, ייחוסה של המשפחה מגיע עד לאחד מהאחים המפורסמים - מחסידי רבינו הזקן, הר"ר משה והר"ר זאב וואלף ווילענקער (מהעיר וילנא).

אביו של שניאור זלמן הקטן, ר' לוי יצחק ווילענקין

היה יהודי מכובד ותלמיד חכם, בעל מידות טובות ועדין נפש, "טוב לשמיים וטוב לבריות". הוא נמנה עם חסידי ומקושרי כ"ק אדמו"ר מהר"ש, ואפילו בעיירה כפודוברנקה, שהייתה מלאה בחסידים ואנשי מעשה, בלטה דמותו המיוחדת, ר' לוי יצחק שימש כשו"ב של חסידי חב"ד, אך היו גם מהמתנגדים שבעיירה שהיו מהדרים דווקא אחר שחיטתו, וזאת בשל יראת השמים שלו.

אשתו של ר' לוי יצחק - מרת לאה, הייתה גם היא בת למשפחה מכובדת מגזע חסידי חב"ד. כולם הכירוה כאישה צדקנית. כאשר נודע לה על חולה בעיירה מיד הייתה מזדרזת ומבשלת בעבורו ודואגת לכל צרכיו, או במקרה ושמעה אודות כלה יתומה חסרת כל, הייתה נוטלת אותה תחת חסותה ומשלימה לה את כל מחסורה.

מלבד הבן שניאור זלמן זכו ר' לוי יצחק ולאה ווילענקין לעוד ארבעה בנים: שניים מהם, מאיר ומענדל, נסעו לאמריקה ובמרוצת השנים אבדו עקבותיהם, השניים האחרים יוסף והערשל, נשארו בבית ומאוחר יותר עברו לגור במוסקבה. היו להם גם שלוש בנות עלקא, צבי' ובלומא. האחרונה נישאה עם הרה"ח ליפא גרייפער, נכדו של הגאון החסיד רבי דוב זאב קוז'ווינקוב זצ"ל רבה של העיר קיטריןסלב.

אך טבעי הוא הדבר ששני הילדים שנולדו באותה תקופה, לוי יצחק שניאורסאהן ושניאור זלמן ווילענין, הכירו היטב זה את זה. הם היו לומדים יחד בבית הכנסת החבד"י ועד מהרה היו לחברים טובים.

קשר חברי זה נמשך גם מאוחר יותר, כעבור יותר משלושים שנה, כאשר הרב לוי יצחק נתמנה לרבה של העיר יקטרינוסלב, הוא ביקש מחברו משכבר הימים שיבוא ויתגורר עמו בעירו, כפי שיסופר להלן.

שנות נעוריו

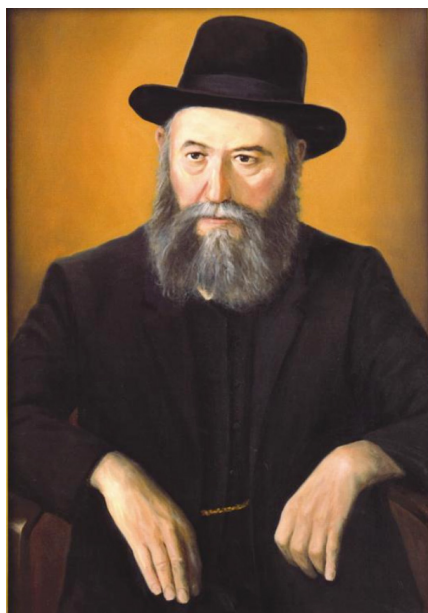
על אף גילו הצעיר של הילד שניאור זלמן, היה ניכר בו שהוא ילד מיוחד. כישרונותיו הוגדרו כיוצאים מן הכלל והוא היה בעל תפיסה מהירה וזיכרון חזק. עוד בילדותו ידע לחזור בעל-פה סדרים שלמים משישה סדרי המשנה, דבר שהיה בעזרו בשנים מאוחרות יותר, כפי שעוד יסופר.

שניאור זלמן הצעיר למד תחילה אצל המלמד המקומי יחד עם כל הילדים, וכשזה לא הספיק לו, החל ללמוד לבדו בבית הכנסת המקומי (היה זה קודם הקמתה של ישיבת תומכי תמימים בליובאוויטש בשלהי תרנ"ז). התמדתו הגדולה ושקידתו העצומה היו לשם דבר והכל ידעו שהוא עושה לילות כימים בלימודו בבית הכנסת.

גם בהנהגות שבין אדם לחברו הוא הצטיין, בני גילו אהבו לשהות במחיצתו, בשל מידותיו הטובות והמיוחדות. הוא לא היה מסוגל לשמוע חלילה וחס רע על מישהו, ונזהר בתוקף אפילו מאבק לשון הרע.

ברכתו של הרבי הרש"ב

כאשר הגיע שניאור זלמן לגיל שמונה עשרה, גיל ההתייצבות לצבא הרוסי, הגיע אליו לפודוברנקה צו גיוס. באותם ימים - ימי משטרו של הצאר, שהותם של חיילים יהודים בצבא הרוסי הייתה כרוכה בסכנת נפשות של ממש, רוב רובם של החיילים היו גויים אנטישמיים ומגושמים, שאת זמנם הפנוי נהגו לבלות בהתנכלות לחיילים היהודים. גם המפקדים היו שונאי ישראל והרבו להציק ליהודים שבין פקודיהם.

כ"ק אדמו"ר הרש"ב נ"ע

בבית. הביט בו הרבי במבטו האבהי ואמר (בערך בזו הלשון) "חזור הביתה ואין לך מה לדאוג"

כשיצא שניאור זלמן מן היחידות הקיפוהו צעירי וזקני החסידים וביקשו לדעת מה אמר לו הרבי. הוא סיפר להם על הברכה הנפלאה שקיבל מהרבי וכולם איחלו לו "מזל טוב" ומיהרו לצאת עמו במחול חסידי לצלילי ניגונו הידוע של ר' שלמה צ'עצניקער - ניגון לאחר יחידות.

שניאור זלמן חזר הביתה וסיפר להוריו על ברכת הרבי, דבר שפעל מיד את הרגעת האווירה. הוא עצמו חזר למקומו בבית הכנסת והמשיך בלימודיו, כאילו מעולם לא קיבל צו גיוס. עבר שבוע, חלפו שבועיים, חודש, חודשיים, שנה ושנתיים, עד שהתברר למפרע כי הצבא פשוט שכח ממנו...

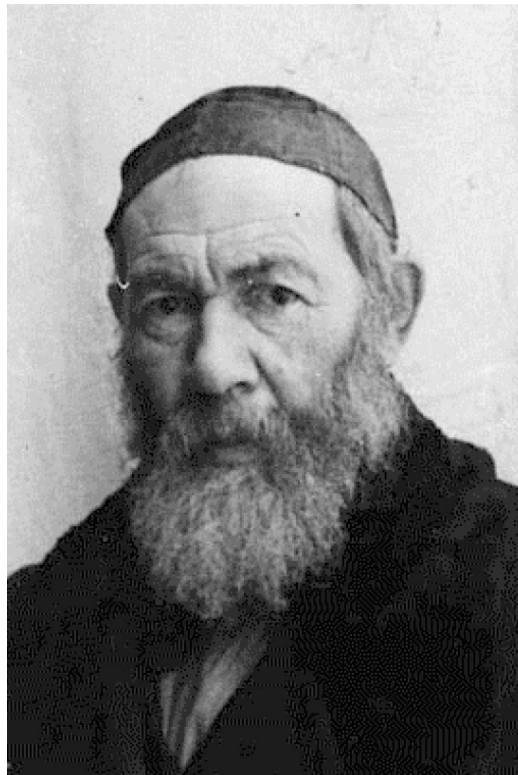
נישואין

כשהגיע שניאור זלמן לגיל שידוכים הוצעו להוריו הצעות שידוכין מכובדות ממקומות רבים. כולם רצו לזכות בבחור המיוחד. ר' שניאור זלמן בחר לו לבת זוגתו את מרת רבקה למשפחת מילאבסקי, מהעיר ברייען, בת לר' מרדכי (מוט'ל) ודבורה מילאבסקי. משפחת מילאבסקי הצטיינה ביחוסה שהגיע עד

למשפחה מכובדת מחסידי
טשרנוביל. אבי הכלה
וסבה כיהנו כשוחטים בעיר
ברייען.

החתונה התקיימה בערך
בשנת תר"ס. אחרי החתונה
עבר הזוג הצעיר להתגורר
בעיר ברייען ור' שניאור
זלמן היה סמוך על שולחן
חותנו.

בברייען נולד להם בנם
הראשון, מאיר. הילד נולד
עם מום מסוים, וכתוצאה
מכך - מספר שנים לאחר
מכן - נפטר. הוא היה ילד
פלאי, בעל תפיסה מהירה
וכוח זיכרון מיוחד, הכל
אהבו לדבר אתו ולהשתעשע
עמו בדברים.

ר' זלמן בעת שהותו בפריז

זהו, הגיע הזמן שר'
שניאור זלמן ימצא לעצמו מקצוע הגון לצורך פרנסתו, חותנו, שכאמור היה
שוחט, הציע לו ללמדו את אומנות השחיטה. ר' שניאור זלמן נעתר להצעה וכך
נהיה גם הוא לשוחט.

בשנת תרס"ט נבחר ידידו הקרוב, הרה"ג הרה"ח ר' לוי יצחק שניאורסאהן,
לכהן בתפקיד רב בעיר הגדולה יקטרינוסלב. קודם לכן כיהן שם הרה"ג הרה"ח
ר' דוב קווי'ווינקוב זצ"ל, מי שהיה עוד מחסידיו של כ"ק אדמו"ר הצמח צדק
ומיחידי הסגולה שבין חסידי חב"ד. הוא נפטר בכ"ז טבת תרס"ח, ובעצת וברכת
כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב נבחר הרב לוי יצחק למלא את מקומו ברבנות.

עם בואו אל העיר פעל בה מיד שינויים ושיפורים בענייניה הרוחניים. כיוון
ששמע כי חברו מילדות, ר' שניאור זלמן ווילענאקין נעשה לשוחט, ובזכרו אותו
כירא שמיים גדול, ביקש ממנו לעבור לגור בעירו מתוך הבטחה נאמנה שיסדר
עבורו משרה כשוחט.

באותה תקופה, קשה היה ליהודי להתגורר בעיירה קטנה, אשר על כן יהודים
רבים חיפשו לעבור לגור בעיר בה קיימת קהילה יהודית גדולה, גם ר' שניאור
זלמן חיפש עיר כזו וכאשר חברו הציע לו שיבוא אליו לגור בעירו ולהצעה

נוספה גם הבטחה לסידור הפרנסה, התקבלה ההצעה בשמחה רבה, ועוד באותה שנה עברה המשפחה מברייען ליקטרינוסלב.

ביקטרינוסלב חי ר' שניאור זלמן במשך שלושים ושתיים שנים, החל משנת תרס"ט ועד לשנת תש"א, אז פרצה המלחמה הקשה בין רוסיה לגרמניה.

מלמד ביקטרינוסלב

כאשר קבע ר' שניאור זלמן את דירתו ביקטרינוסלב באופן קבוע, פרס בפניו הרב רעיון נפלא, היות וכעת אין משרת שוחט פנויה, על כן הוא מציע לו להיות המלמד של בנו בכורו - מנחם מענדל, - שהיה אז כבן שבע וברבות השנים נהיה לרבי... ואח"כ של שני בניו האחרים, ולכשתפנה משרה של שוחט אזי יוכל לשוב ולעסוק במלאכת השחיטה.

ר' שניאור זלמן הסכים להצעה ולימים סיפר שמעולם לא התחרט על הסכמתו ולו לרגע אחד.

הלימוד עם בניו של הרב התקיים בביתו של ר' שניאור זלמן, ברחוב קאזאנזסה 22. הרבי ואחיו למדו אצלו חומש עם רש"י, נ"ך, משנה, גמרא ואגדה. סדר הלימוד היה כך: בתחילה היה ר' זלמן לומד רק עם הרבי שתפס את החומר במהירות נפלאה. אח"כ היה הרבי יושב לו בפנינה ולומד לבדו או חוזר על החומר שכבר למד, ור' שניאור זלמן היה לומד עם שני האחים האחרים.

שנים רבות אחר כך סיפר ר' שניאור זלמן על הרבי, "הרבי היה ילד שהעמיק בלימודיו והיה מכונס לעצמו (פארויך), וכמעט שלא התערב עם שאר הילדים". ר' שניאור זלמן זכה שהרבי ילמד אצלו ארבע וחצי שנים, שהתפרסו על פני 'תשעה זמנים', כאשר כל 'זמן' תפס מחצית של שנת לימודים.

כשר' שניאור זלמן עבר לגור בניו-יורק, היה איתו אז נכדו הרה"ג ר' לייבל שפירא, יום אחד ישב ר' זלמן וסיפר לנכדו על 'שאלה' ששאלו הרבי בעת הלימוד, שאלה שהייתה כל כך חריפה, עד שגרמה לו להיכנס להלם, בעיקר בשל העובדה שהשואל היה ילד כה צעיר!

כאשר החל ר' זלמן לשמש כמלמד עדיין היה בנו הצעיר של הרב - ישראל אריה לייב, צעיר מדי מכדי שר' שניאור זלמן ילמד גם איתו (הוא נולד לפני חג השבועות-תרס"ו). אולם אימו, הרבנית הצדקנית מרת חנה, הייתה שולחת אותו בכל זאת לביתו של ר' זלמן, יחד עם שני אחיו הגדולים, בכדי שגם אם יסתובב וישחק שם יהיה זה לפחות בין לומדי התורה הקדושה, פעם שאל אחת שאל ר' זלמן את האחים הגדולים שאלה מסויימת בלימוד. בעוד הם מתעמקים

בניסיונות תירוץ, קפץ לו לייבל הקטן - ששכב אז על הספה - והשיב תשובה גאונית על השאלה!

בנוסף לרבי ואחיו באותה עת למדו בכיתתו של ר' זלמן עוד כעשרה ילדים מצויינים. הם נבחרו על ידי הקהילה ונמסרו להיות תחת השגחתו של ר' שניאור זלמן. עם הילדים הללו נמנה גם ר' נחום גולדשמיד, שברבות הימים התפרסם כחסיד עמקן שהתעסק במיוחד בהבהרת מושגים ורעיונות בחסידות. תלמיד נוסף שלמד בכיתה זו היה ר' בערל ריקמן. הרבי, שהצטיין ביותר ולכן למד בנפרד מקבוצת הילדים הזו, הזכיר אותה לר' זלמן כעבור שנים, באומרו לו ב"חידות": "אתה צריך להיות גאה בתלמידים שלך הנמצאים ברחבי תבל".

סודות מן ה'חדר'

מה למד הרבי ביחד עם ר' זלמן? על-כך קיימות בידינו מספר תשובות מכמה מקורות:

כעבור שנים, כאשר ר' זלמן עבר מקליוולאנד שבאוהיו לניו יורק לעזרה כלכלית ורפואית מהמשלה, שלח הרבי את חתנו ונכדיו אל הרב פרידמאן (בנו של האדמו"ר מבויאן) בבקשה שיפעיל את קשריו למענו, הרבי אמר להם לומר בשמו על ר' זלמן: "למדתי אצלו, והנני עדיין זוכר דפי הגמרא מאז".

"הרב שלמה זרחי העיד פעם שכאשר ר' זלמן למד עם הרבי את מסכת ביצה היה 'תוספות' ארוך שר' זלמן רצה לדלג עליו אך הרבי התעקש ללמוד אותו, ואכן כך היה. כמו"כ היו שאלות שהרבי היה שואל ולר' זלמן לא היה מה לענות..."

לאחר פטירתו, כאשר נולד בן לנכדו - ר' שד"ב שפירא - ונקרא הילד 'שניאור זלמן' על שמו, התעניין על כך הרבי אצל מזכירו ר' ניסן מינדל (סבו של הילד מהצד השני) ואמר לו: " ער האט געלרנט מיט מיר חומש מיט רש"י און גמרא. ער האט מיר געשטעלט אויף די פיס ער איז געווען א געהויבענער איד... ער איז געווען א שטרענדע } = הוא למד איתי חומש עם רש"י וגמרא, הוא העמיד אותי על הרגליים, הוא היה יהודי נעלה... הוא היה חריף } בהזדמנויות שונות במשך השנים, הזכיר הרבי סיפורי חז"ל ששמע ממלמדו, שאלות שנשאל בהן המלמד על ידו ותשובות שהשיב, לעיתים תיאר הרבי את הסדר שהיה ב'חידר'. ייתכן וחלק מהסיפורים הללו מתייחסים לתקופת הלימודים אצל ר' זלמן (מגיל 7 ואיך), להלן כמה מהם:

"ה'מלמד' שלי סיפר עוד לפני לימוד חומש עם רש"י - שבכל דור ודור ישנם ל"ו צדיקים שעליהם עומד העולם (ראה גם סוכה מה, ב) תוך הדגשה שהם 'צדיקים נסתרים'.

כדי להמחיש זאת לילדים הוא רגיל היה להצביע על אדם בעיירתנו שהיה נחשב ללץ, שבגלוי בודאי לא היה נחשב לצדיק - הנהגתו הייתה שלא "בדרא דאוני" בכלל, לא ראוהו מהדר בתורה ומצוות וגם לא התפלל ולמד כדבעי, כך שבגלוי לא היה נחשב לצדיק. הוא רגיל היה להיכנס לבית הכנסת, עונה "אמן יהא שמיה רבא" או חימם את התנור - ועליו היה אומר שיתכן שהוא למ"ד וא"וניק...

וכך נהגו גם המלמדים ב'חדרים' אחרים, בהצביעם על אנשים מסוג זה שכנראה הם בבחינת 'צדיקים נסתרים' ועצם הדבר שאין להם הסימנים, הרי זה גופא מוכיח שכל אחד מהם הוא "צדיק נסתר" האמיתי?"

(התועודות ש"פ יתרו תשמ"א, שיחות קודש תשמ"א כרך ב' עמ' 317-318)

ידוע הסיפור שמספרים המלמדים לילדים ב'חדר' כשלומדים את פירוש רש"י על האפוד כמין סינר שחוגרות השרות על הסוסים, למרות שרוב התלמידים, ובמיוחד בני חמש למקרא, לא ראו זאת אף פעם, שפעם אחת ראה רש"י, בהליכתו ברחוב כיצד ישרה רוכבת על הסוס חגורה בסינר, ורש"י הצטער על כך מדוע הראו לו משמייים מראה זה. לאחר מכן, בכותבו את פירושו על התורה במעשה האפוד, נתיישרה דעתו, כי למד מכל הוראה בעבודתו לקונו, על ידי פירושו על התורה - הסבר למעשה האפוד...

(לקוטי שיחות המתורגם, כ"ו, עמ' 232)

"בסדר הדורות מובא הסיפור דלקמן:

קבלתי שהיה לרמב"ן תלמיד אחד ר' אבנר שמו, ונעשה מומר, ומזלו גרם שעלה במעלה, ויהי נורא בכל הארץ.

אחרי הימים ביום כיפור שלח והביא לפניו את הרמב"ן רבו, ובפניו הרג בעצמו חזיר אחד וינתחהו ויבשלהו ויאכלהו, ואחר אכלו שאל את הרב על כמה כריתות עבר, והשיב הרב שהיו ד', והוא אמר שהיו ה', והיה רוצה לחלוק עם רבו, והרב נתן עיניו בו דרך כעס, ויאלם האיש, כי עדיין נשאר עליו מעט יראה מאת רבו.

ולבסוף שאל הרב מי הביאו אל ההמרה, והשיב כי בפעם אחת שמע שדרש בפ' האזינו שבפ' היא כלולים כל המצוות וכל הדברים שבעולם, ולהיות אצלו זה מן הנמנע, נהפך לאיש אחר.

ויען הרב ואמר: עדיין אני אומר זה ושאל מה שתמצא. ויתמה האיש מאד, ויאמר לו אם כן הוא, הראני נא אם תמצא שמי כתוב שם. ויאמר הרמב"ן כן דיברת מידי תבקשנו.

ותיכף הלך לו בקרן זוית ויתפלל, ויבוא בפיו פסוק "אמרתי אפאיהם
אשביתה מאנוש זכרם", כי אות שלישי של כל תיבה יש שם האיש שהיה ר'
אבנר.

וכששמע הדבר הזה נפלו פניו, וישאל לרבו אם יש תרופה למכתו. ויאמר
הרב אתה שמעת דברי הפסוק, וילך הרב לדרכו. ותיכף לקח האיש ספינה בלי
מלח ומשוט, ויכנס בה, וילך באשר הוליכו הרוח, ולא נודע ממנו מאומה...

סיפור זה שמעתי לראשונה מאת המלמד בעת למדו פרשת האזינו..."

(התוועדויות ש"פ האזינו ה'תשמ"ב כרך א' עמ' 109-110)

ר' שניאור זלמן ווילענקין היה יהודי מיוחד במינו, אפילו בהשוואה לדמויות
חסידיות ידועות. הוא בלט ביושר מידותיו, ב"אמת" שלו, בחסידישקייט
ובהתקשרות לרבי, מעולם לא היה מוכן ר' זלמן לשמוע על חסרון הקיים
ביהודי, וכשמישהו ניסה לספר לו משהו מהסוג הזה הוא קטע את דבריו ולימד
על אותו יהודי זכות.

הוא היה מלמד מצוין, בעל שכל בהיר והסברה נפלאה. בנוסף לידעיותו
בנגלה ובנסתר, נודע ר' זלמן גם במידותיו הטובות ובעדינות נפשו.

המקובל האלוקי ר' לוי יצחק שניאורסאהן שכאמור הכירו עוד מילדות, עמד
על מכלול מעלותיו וכל כך מצאה חן בעיניו עבודתו הנאמנה של ר' זלמן, עד
שסירב לאפשר לו לעזוב. כך יצא, שגם לאחר שכבר התפנתה משרה של שוחט
בעיר ור' זלמן רצה לעזוב את מלאכת המלמדות ולחזור לאומנות השחיטה,
לא איפשר לו הרב לעזוב. כרב העיר הוא ידע שמלמד כזה הוא בגדר של "בל
ימצא"...

דעתו של ר' זלמן לא הייתה נוחה מכך. הוא רצה לחזור ולעבוד במלאכת
השחיטה, אולם ברירה לא הייתה לו, שכן בכדי לשחוט היו צריכים לקבל אישור
מהרב, דבר שהרב סירב בתוקף לעשות.

הוא המשיך איפוא לעסוק במלמדות, ולימד את בניו של הרב, עד שמלאו
להם כמעט-שתים עשרה שנה (לקטן, ישראל אריה לייב, בשנת תרע"ח). רק אז
ניתנה לו הרשות לחזור ולעסוק למלאכת השחיטה.

משפחתו

בעיר יקטרינוסלב נולדו לר' זלמן וזוגתו עוד ארבעה ילדים, שתי בנות ושני בנים: דינה, חנה, יוסף, שלום אליהו.

שנים אחר כך, כאשר הבת חנה הגיעה לניו-יורק, היא נכנסה אל הרבנית חנה אמו של הרבי, והציגה את עצמה כבתו של ר' שניאור זלמן ווילענקין. הרבנית שזכרה את שתי הבנות שהיו בבית שאלה אותה: "את הבכירה או הצעירה?".

סיפור דומה היה כאשר נכנסה הבת דינה ל"יחידות", והרבי שאל אותה: "אני זוכר שבבית היו מסתובבים שני ילדים, האם את אחת מהילדים הללו?".

הבת הבכורה, מרת דינה ווילענקין-דובראווסקי ע"ה, נולדה בשנת תער"ב, בילדותה היא סבלה ממחלת כליות והייתה במצב כה מסוכן עד שהרופאים כלל לא ידעו כיצד יש לטפל בה. ר' זלמן נסע אז אל הרבי הרש"ב וביקש ברכה עבורה והרבי העניק לה ברכת רפואה שלמה ואריכות ימים ושנים טובות. ר' זלמן חזר ליקטרינוסלב, וסיפר לבני ביתו על ברכת הרבי. ואכן תוך זמן קצר גילו הרופאים כי הסכנה חלפה... היא נישאה בשנת תר"צ לרב מאיר ווילענקין-דובראווסקי ע"ה, ושניהם עברו לגור בלענינגראד.

בנו הר' שלום אליהו ווילענקין ע"ה

הבת השנייה, מרת חנה שפירא ע"ה, (נולדה בשנת תרע"ד) נישאה בשנת תרח"צ לרב ליפא שפירא ע"ה. גם שניהם עברו ללנינגראד.

בשנת תרע"ה נולד לר' זלמן הבן ר' יוסף, הוא היה עם אביו עד שזה יצא מרוסיה, הוא עצמו עזב את רוסיה רק בשנת תש"ל - ועבר לניו-יורק.

בתרע"ז נולד הבן ר' שלום אליהו. הוא יצא את רוסיה רק

בשנת תשל"ב והיה המשפיע של השכונה החסידית "נחלת הר חב"ד" בארץ הקודש.

ר' זלמן חי תמיד חיי דוחק ועוני, אך בכל מצב הוא היה מאושר ושמח בחלקו. אם הייתה לו סיבה כלשהי להצטער על כך שהוא דל אמצעים, היה זה רק משום שבעקבות כך נבצר ממנו לנסוע אל הרבי.

למרות מצבו הדחוק נודע ר' זלמן ביקטרינוסלב כמכניס אורחים, כאשר הגיעו לעיר שדר"ם, חסידים פשוטים, או בחורים שברחו עם ישיבתם מפני השלטונות, היו רבים מהם מתאכסנים בביתו. בנו ר' יוסף מספר שהוא זוכר אורחים כמו החסידים המפורסמים, ר' יצחק הורביץ (ר' איצ'ה דער מתמיד), ר' ניסן נעמנוב ור' דוד הורודוק'ער.

בערך בשנת עת"ר הביא ר' זלמן אליו ליקטרינוסלב את הוריו שגרו עד אז בפודוברנקה, כדי שיגורו לידו. אמנם אביו, ר' לוי יצחק, לא האריך שם ימים ונפטר בשנת תר"פ ומקום מנוחתו כבוד נקבע ביקטרינוסלב. אמו של ר' זלמן האריכה ימים עוד כעשר שנים ונפטרה בשנת תר"צ.

ישיבת תומכי תמימים המחתרתית

בשנת תרפ"ט נפתחה ביקטרינוסלב ישיבת תומכי תמימים מחתרתית. זה קרה בגלל שהישיבות המחתרתיות בנעוול וחרקוב נסגרו על ידי השלטונות והתלמידים שלמדו שם נאלצו לברוח, על כן החליטו מנהלי הישיבות להעביר את התלמידים ליקטרינוסלב.

בישיבה למדו כארבעים תלמידים. ראש הישיבה היה הרה"ג ר' דובער גרפינקל מקורניץ והמשגיח היה ר' מנחם מענדל פוטרפאס. הישיבה התקיימה ב"עזרת נשים" של אחד מבתי הכנסת בעיר. דבר זה היה כרוך בסכנת נפשות של ממש - במקרה בו הישיבה תיתפס על ידי השלטונות, לכן הקפידו התלמידים מאד למעט ביציאות החוצה בכדי שעין זרה לא תשלוט בהם. עם זאת, ר' זלמן ועוד אחדים ממשפחות אנ"ש לא שתו ליבם לסכנה כלל וקיבלו את התמימים אל תוך ביתם בסבר פנים יפות.

התלמידים התאכסנו בבתים של אנ"ש, שם דאגו לכל צורכיהם. ר' אבא רוגלין, אחד השוחטים בעיר, דאג לסידורם של הבחורים. מהישיבה בנעוול הגיעו עשרה תלמידים ללמוד ביקטרינוסלב, שניים מהם, ר' מאיר איטקין ור' מיכאל טייטלבוים, התאכסנו בביתו של ר' זלמן.

אומנם לא לעולם חוסן, וכך לאחר כשנתיים פשטה המשטרה על "עזרת הנשים", התלמידים הבחינו בסכנה ונמלטו על נפשם דרך החלונות. המשטרה החרימה את כל ספרי הקודש שהיו במקום וכן את רכושם של התלמידים ובכך בא הקץ על הישיבה המחתרתית ביקטרינוסלב.

לימודיו ושיעוריו

מול דירתו של ר' זלמן - ברחוב קאזאנסקה 22 - עמד אחד מארבעת בתי-הכנסת החב"דיים בעיר, "בית-הכנסת של הקצבים" שמו. שם היה ר' זלמן מבלה את זמנו הפנוי בינות לספרים. אצלו הרי לא הייתה שייכת מציאות כזו, של 'ביטול תורה', כל רגע פנוי נוצל על ידו ללימוד התורה הקדושה.

גם בביתו עמדה ספרייה גדולה ובה היו ספרים רבים. בנו ר' יוסף סיפר פעם שהוא זוכר, איך הרבי, אחרי תקופת לימודיו אצל ר' זלמן, עדיין היה מגיע מפעם לפעם לביתם, בכדי לשאול מאביו את הספרים הנחוצים לו.

כאמור, כאשר גדלו בניו של רבי לוי יצחק ניתן לר' זלמן האישור לשוב למלאכת השחיטה, ואכן הוא עשה זאת ובשמחה רבה. ליד המקום בו שחט היה חדר מלא וגדוש בספרים, ובין לבין כשלא הייתה עבודה, היה הוא נכנס לחדרו ולומד.

ר' זלמן היה בקי בשישה סדרי המשנה בעל-פה, וחביבות מיוחדת נודעה לו לסדר קדשים, כאשר לא היו לפניו ספרים, או בשנים המאוחרות יותר כשחלה בעיניו, היה ר' זלמן סוגר את עפעפיו וחוזר משניות בעל-פה. תדיר היה נשמע מפיו כי לאחר המאה ועשרים, בזמן המתנת הנשמה למשפט שלה בעולם העליון, חוזרת היא אז על משניות בעל-פה...

"הרב יצחק דוד גרונר העיד פעם אשר בנוסף לבקיאותו של ר' זלמן בבבלי וירושלמי הוא היה בקיא בספר יערות דבש לר' יהונתן אייבשיץ. כמו"כ העיד הנ"ל אשר ר' זלמן היה בעל שמועה נפלא גם בדברי ימי חב"ד וסיפורי רבותינו נשיאנו בפרט ובכלל בסיפורי צדיקים".

כמו כן בזיכרונו היו חקוקים הרבה מאמרי חסידות והוא היה נהנה לחזור עליהם ברבים. כשהגיע מאמר חדש מהרבי או כשהתגלה כתב עתיק של דא"ח, מיד הוא היה מוסר עליהם שיעור ומלמדם.

את תפילותיו נהג ר' זלמן להתפלל - בדרך כלל - בבית הכנסת של הקצבים, שם גם היה מוסר שיעור בעין-יעקב לבעלי בתים. פיו היה מפיך מרגליות

ואפילו פשוטי העם הבינו את שלימד. יהודים רבים, גם כאלו שאינם מאנ"ש, היו מגיעים לשמוע את שיעוריו ואפילו ממקומות רחוקים. האהדה הגדולה אליו הובילה למצב בו היו מבקשים ממנו שיבוא גם לבתי כנסת אחרים וימסור גם בהם את שיעוריו, כשהוא היה עושה זאת הייתה צועדת עמו קבוצה גדולה של שומעי לקחו מבית הכנסת שלו.

חינוך ילדיו

למרות שר' זלמן היה טרוד בפרנסתו ובלימודיו, עם כל זאת הוא ראה לנכון להקדיש זמן רב לחינוך ילדיו. בשבתות, בלילה וביום, היה יושב איתם ומלמדם, תוך כדי שהם חוזרים לפניו על שלמדו הם, עם המלמד. כמו כן הוא נהג לספר להם סיפורים, מהתנ"ך, ממדרש ומהגמרא וכן סיפורי צדיקים.

בשנת תרע"ח החלה המהפכה הקומוניסטית והחל מעתה התקשו היהודים להעניק לילדיהם חינוך יהודי ראוי. השלטונות דרשו שכולם ללא יוצא מן הכלל ילמדו בבתי הספר הממלכתיים, כולל גם ביום הקדוש בשבוע - שבת קודש, רח"ל.

ר' זלמן לא שלח את ילדיו ללמוד ב'בית ספר' הממלכתי. חרף זאת הם נשאר ללמוד בבית והוא עצמו הקדיש מזמנו העמוס, בכדי ללמד עימם. ר' זלמן לא הרשה לבניו לשחק עם ילדי השכנים - הוא חשש שאולי חלילה ילמדו ילדיו ממעשיהם הרעים. כתחליף לכך, תפרה להם אשתו - מרת רבקה, 'בובות' ובהם שיחקו הילדים בזמנם הפנוי. כמו כן הייתה אימם המסורה, קוראת להם סיפורים וכך הם היו מבלים את זמנם בטוב ובנעימים.

בית ועד לחכמים

ר' שניאור זלמן ווילענקין היה מאד מכובד בעיני אנשי עירו, ביתו תמיד המה אדם ושקק חיים.

בכל מוצאי שבת הייתה נערכת בביתו סעודת מלווה מלכה, אליה היו מגיעים למעלה משני מניינים של אנ"ש ור' זלמן היה מוסר לפנייהם שיעור ב'ליקוטי תורה'. מדי פעם, כשהגיעו אורחים מיוחדים כמו ר' מיכאל דווארקין,

הרה"ג רבי לוי יצחק שניאורסאהן
- אביו של הרבי

הייתה מתקיימת התוועדות, בה היו עורכים גם מגבית עבור בית הרבי ושיבת תומכי תמימים.

פעם אחת, כשהגיע ר' ניסן נמנוב לאסוף כסף עבור הישיבה, ביודעו עד היכן מגיעה הערכתם של אנשי העיר כלפי ר' זלמן, ביקש ממנו שיואיל להצטרף אליו למגבית. באותה תקופה סבל ר' זלמן מאבנים בכליות, דבר שהסב לו כאבים חזקים, אשר על כן הוא השיב לר' ניסן שבחפץ לב היה מצטרף אליו, אך הדבר אינו אפשרי עבורו. ענה לו ר' ניסן: "מכיוון שאני שליחו של הרבי, לכן בכוחו של הרבי הנני מברך אותך שאבני הכליות יצאו! סיפר על כך ר' זלמן: "עוד באותו לילה יצאו האבנים מכליותי!" כמובן שלמחרת הלכו שניהם יחדיו, סבבו בכל העיר וערכו מגבית עבור הישיבה.

גם ההתוועדויות השנתיות של י"ט כסלו היו נערכות בביתו של ר' זלמן. שנים אחר כך עוד זכרו ילדיו את ההכנות להתוועדויות הללו, שהם היו מהמשתתפים הראשיים בהן, הלא מי עזר לאימם בהכנת האוכל והכיבוד אם לא הם? בהתוועדויות הללו היה ר' זלמן חוזר דא"ח בשפה ברורה שהייתה מובנת לכל, אפילו לילדים.

הקשר עם רבי לוי יצחק

העובדה שר' זלמן היה חבר ילדות של רב העיר, גרמה לכך שהיה קשר הדוק ביניהם.

מספר בנו ר' יוסף: "זכורני שמידי פעם היינו הולכים לביתו של הרב, לפעמים היה זה בכדי לשאול שאלה הלכתית ולפעמים בשביל עניינים אחרים. אני זוכר שהרב תמיד דיבר על עניינים של 'קבלה' ואנחנו הילדים, אף פעם לא הבנו מה הוא מדבר.

פעם אחת לפני חג הפסח התעוררה בביתו של ר' זלמן שאלה: היות שבבית לא היו כלי זכויות בשביל "מים שלנו", התעורר ספק האם יכולים להשתמש

במקומם בכלים מברזל. החליטו לשלוח את הבן ר' שלום אליהו (שהיה אז כבן שבע) שישאל את רבי לוי יצחק מה עליהם לעשות. כשהרב שמע את השאלה הוא חשב לרגע ופסק: "אסור להשתמש בכלי ברזל בשביל מים שלנו", נימוקו היה: בר"ת של המילה "ברזל" - בלהה, רחל, זילפה, לאה", השפחות הם לפני האימהות! זהו ענין של ישות וגסות, דבר הנוגד לחלוטין את תוכנה הפנימי של המצה, הרי כל עניינה של המצה הוא ביטול! ולכן אי אפשר להשתמש בשביל מצה - ביטול, בכלים של ברזל - ישות...

להלן אוסף סיפורים שסיפר ר' זלמן לנכדו - הרב לייבל שפירא, על ידידו הגדול רבי לוי יצחק שניאורסאהן.

היה לו לרבי לוי יצחק שיעור קבוע בתניא ובמהלכו היה מחדש פירושים משלו. הדבר הגיע לידיעתו של כ"ק אדמו"ר מהורש"ב ודעתו לא הייתה נוחה מזה. לכן כשהגיע אליו רבי לוי יצחק ונכנס ל"יחידות" שאלו הרבי האם נכונה השמועה, והוא השיב בחיוב. ביקש ממנו הרבי שיחזור בפניו על חלק מהפירושים ורבי לוי יצחק חזר עליהם. הרבי הקשיב בקשב רב וכשגמר הורה לו שהוא יכול להמשיך ולמסור שיעורים עם "פירושי".

פעם אחת כשנכנס ר' לוי'ק ליחידות אצל אדמו"ר מהורש"ב שאלו הרבי: "במה אתה מוסר שיעורי חסידות?"

- רבי לוי יצחק ענה שהוא מוסר שיעורים ב'המשך תרס"ו'.
- שאלו הרבי: איפה אתה אוחו בשיעור?
- ענה לו: בעמוד ב'.
- וכמה זמן כבר נמשך השיעור?
- חודשיים.
- מה אפשר לומר בדף הראשון, שחודשיים שלמים אתה מתעכב על דף אחד? אדרבה תאמר לי מה יש לומר בו?
- התחיל רבי לוי יצחק לחזור על העניינים שדייק והתעכב עליהם בדף הראשון.
- אמר הרבי: כשאני כתבתי את זה אמנם לא התכוונתי לכל הדיוקים שאמרת, אבל הם אמת!
- בהיות בנו בכורו - הרבי, בן חמש עשרה, דרש פעם רבי לוי יצחק תורה לפני העם וכמנהגו היו הדברים שזורים בדברי קבלה רבים. באמצע דבריו נכנס הרב להתפעלות גדולה והחל לדבר בעניינים עמוקים. כשהבחין שהדברים הם מעל לרמתם של השומעים הפסיק והצביע לעבר בנו, הרבי, שעמד בפינת בית-הכנסת, ואמר: "הוא מבין".

פעם השתתף ר' זלמן באירוע בו רבי לוי יצחק ביאר 'עניין' ברש"י מסוים, על-פי קבלה. שאלו אחד מהמסובים: האם כבוד הרב חושב שרש"י באמת התכוון לזה?

ענה לו הרב: "אינני יודע, אבל מכיוון שרש"י כתב את פירושו ברוח-הקודש, ודאי שגם הפירוש הזה נמצא בו".

פעם שאל אדם אחד את רבי לוי יצחק: "איך יתכן שדברים שהיו בדורות הראשונים מותרים, אסרו אותם חכמים בדורות המאוחרים?"

תשובתו הייתה: "אותם דברים, על-אף שאינם בגדר 'שלוש קליפות הטמאות', הרי הם קרובים מאוד לשם בדרגתם, לכן, בדורות הראשונים הייתה יכולת להעלות גם דברים כאלו לקדושה, אבל בדורותינו אלה שאין ביכולתנו להעלותם לקדושה, אסרום חכמים".

ביום מן הימים החליטה עיריית יקטרינוסלב להקים פארק במקומו של בית הקברות היהודי, הקהילה היהודית בהנהגתו של רבי לוי יצחק נאלצה לפנות את הקברים ולערוך לווייה נוספת לנפטרים. כשהוציאו את גופתו של הרב החסידי ר' דוב זאב קוז'וונקוב, הייתה הגופה שלימה כביום הקבורה, הזקנים שזכרוהו מלפני למעלה מעשרים שנה העידו שנשאר בדיוק כפי שהורד אל הקבר(בסמוך לו היה טמון רב אחר, וגופו הייתה כבר רקובה). בעת שפתחו את קברו של ר' דוב זאב, ניגר ים של דמעות מעיניו של הרב. ר' זלמן אמר על כך: "דער רעבע'ס טאטע האט א גאס געטאן מיט טרערן" = אביו של הרבי הרטיב את הרחוב בדמעות {והוא היה בהתרגשות גדולה.

כשהרבי היה בן חמש-עשרה, אמר דודו של הרבי - ר' שמואל, לר' זלמן: "רואה אתה אותו? הוא בקי בכל הש"ס כולו עם פרוש רש"י ותוספות ובכל ה"ליקוטי תורה" עם העיין'ס".

החתונה המלכותית

בי"ד כסליו תרפ"ט התקיימה חתונתו הגדולה של הרבי בווארשה, ולצערם הגדול של הוריו - הרב לוי יצחק והרבנית חנה, נבצרה מהם ההשתתפות בה.

ר' זלמן סיפר שהוא זוכר איך ראה את רבי לוי יצחק כותב לבנו 'החתן' מברק בן בערך מאה מילים, ובשעת הכתיבה נרטבה מפת השולחן מדמעותיו... ("איזו דער טישטאך געווען דרוכגעווייגט מיט טרערן")

מספר בנו ר' יוסף ווילענקין את שזכור לו מאז:

"ביום חתונתו של הרבי, ערכו הרב והרבנית סעודת נישואין בביתם וכל אנשי העיר הגיעו להשתתף. גם אנחנו, אבא וכל המשפחה, היינו שם והיה מאוד שמח, רקדו ושרו כל הזמן. אני זוכר שרבי לוי יצחק חזר אז 'מאמר', ואחר כך גילו שהיה זה אותו מאמר שהרבי הריי"ץ אמר בסעודת החתונה עצמה!"

לשלימות העניין, כדאי להעתיק גם את שהובא בספר 'ימי מלך' בקשר לתיאור שמחה זו:

"...היו שם באותו המעמד גם רגעי שמחה אמיתיים, כאשר החסיד ר' זלמן ווילענין - מי שהיה מראשוני המלמדים של החתן הדגול ביקטרינוסלב-, קפץ על השולחן, פיזו וכרכר בעוז ובעליצות, כשמפעם לפעם הוא קורא "אני זכיתי" על הזכות הגדולה שנפלה בחלקו אשר תלמידו הגדול יהיה לחתנו של המלך.

ומי יודע אם באותם רגעי השמחה לא ניבא לו ליבו גם את העתיד הרחוק יותר, לאותו יום בו לא תהיה גאוותו על היות תלמידו חתן המלך, אלא מי שהוא עצמו נמשח למלך..."

ימי צער וסבל

כאמור לעיל ימים שחורים החלו להתנוצץ בשמי רוסיה... הקומוניסטים תפסו את השלטון. ה'מהפכה הקומוניסטית' בישרה במשק כנפיה הארורות על רוחות עזות של מלחמת-דת קשה... אנשי היבסקציה החלו במאסרים תכופים של כל 'כלי הקודש' - מלמדים, ראשי ישיבות, רבנים, שוחטים, מוהלים וכו'. גם בעיר יקטרינוסלב נאסרו כמה אבות מבתי אנ"ש, בעקבות כך השתררו כעת בביתו של ר' זלמן פחד ובהלה. זה כבר כמה שנים שהוא משמש כשוחט, ועכשיו, הרי הוא "מועמד טוב" למאסר...

אולם חלפו להם הימים, שכנים ומכרים רבים נאסרו, ורק ר' זלמן נשאר בבית. כנראה שגם הפעם - בדיוק כמו בתקופה שהיה עתיד לגיוס בצבא הצאר - השלטונות פשוט שכחו ממנו...

באופן יחסי נחשב המצב ביקטרינוסלב כטוב ביותר בענייני דת מאשר בשאר המקומות האחרים, אשר על כן הגיעו אליה פליטים רבים. ר' זלמן ומשפחתו אירחו בביתם רבים מהם, מבלי שחששו לכך שהם בעצם מסכנים את חייהם.

בשנת תר"ץ הגיעה הוראה מהרבי הריי"צ שכל אנ"ש ישלחו אליו את תמונותיהם. כאשר שמע על הוראתו של הרבי, הלך ר' זלמן יחד עם כל המשפחה, לסטודיו להצטלם (הייתה זו הפעם הראשונה שהמשפחה הלכה להצטלם), מיד

לאחר מכן נשלחו התמונות לרבי. אחרי איזה זמן הגיעה התשובה מהרבי:
"נהניתי וכו".

בשנת תרצ"ב, כשהגיעו בניו לגיל המתאים, הם נשלחו ללמוד בישיבת "תומכי תמימים" בעיר קורסק. חמש שנים למדו הילדים בקורסק, עד שבשנת תרצ"ה פשטה המשטרה על כל מוסדות הדת בעיר וסגרה אותם על מנעול ובריה. תלמידי הישיבה מיהרו לברוח מהעיר, מחשש פן יתפסו בידי המשטרה, ובנו ר' יוסף חזר ליקטרינוסלב. בנו השני ר' שלום אליהו, נסע לישיבת תומכי תמימים שבעיר וואראנעוו ואחר-כך עבר לישיבת תות"ל בקריבאראג, שם המשיך בלימודיו ואף החל במסירת שיעורים לצעירי הצאן.

בערך בשנת תרצ"ב יצא חוק ממשלתי שכל מי שמשולל זכות הצבעה - מי שאינו עובד בשביל 'אימא רוסיה', אינו זכאי לגור בבית ממשלתי. החוק החדש איים על ר' זלמן, שהתגורר עד אז בבית מגורים ממשלתי, למרות היותו משולל זכות הצבעה - עקב עיסוקו כשוחט, עיסוק שהוגדר כבלתי חוקי.

אכן, יום אחד באמצע הקיץ הגיעו אנשי היבסקציה וזרקו אותו לרחוב יחד עם משפחתו. ר' זלמן לא מצא דירה חלופית שיכול היה לגור בה, כך שכמה חודשים נאלצו הוא ומשפחתו להתגורר בחצר בית-הכנסת של הקצבים, עד שמצאו דירה להשכרה ליד בית-הכנסת הנאוואסעניער. דירה זו הייתה בבעלות פרטית ומשכך יכל ר' שניאור זלמן לשכור אותה למרות שהיה משולל זכות הצבעה.

בערך בשנת ה'תרצ"ו חלתה אשתו - מרת רבקה, את חוליה האחרון, ממנו לא קמה. לאחר פטירתה נותר ר' זלמן עם שני ילדים בבית - בתו חנה ובנו ר' יוסף. בתו הבכורה דינה, שנישאה בינתיים, עברה אחרי נישואיה לגור בלענינגראד. בנו ר' שלום אליהו עדיין למד בישיבה בקריבאראג.

בשנת ה'ת"ש הוצע לר' זלמן להתחתן שנית עם מרת זעלדא קאצנבלויגן - רווקה מבוגרת, שהייתה חברת נעורים של זוגתו הראשונה. בשעה טובה ומוצלחת יצא השידוך אל הפועל.

מלחמת העולם השנייה

כאשר פלשו הגרמנים, בשנת תש"א לאורך גבולה המערבי של רוסיה, החלו תושבי האזור לברוח אל עומק רוסיה. היהודים שביניהם ברחו בעיקר לערי אסיה התיכונה. הם התרכזו בעיקר באוזבקיסטן בערים: טאשקענט, סמרקנד ובוכרה שהיו במרחק של כשלושת אלפים קילומטרים ממוסקבה. היו גם שנסו לסיביר, מתוך הנחה פשוטה שלשם 'האויב הגרמני' לא יוכל להגיע.

המלמד
של הרבי

תולדות
ר' שניאור זלמן
ווילענקין

בשעה קשה זו שהו בבית משפחת ווילענא, בנותיו הנשואות של ר' זלמן - דינה וחנה, הן הגיעו מלענינגראד בכדי להיות יחד עם אביהן. כשהתחילה הבריחה הגדולה לא הייתה להן כל דרך לחזור הביתה, כך שהקשר היחידי שלהן עם בעליהן היה באמצעות טלגרמות. גם בנו ר' יוסף היה איתו אז בעת הבריחה מיקטרינוסלב.

ר' זלמן החליט לברוח לפני המדינה, עד שהגיע בדרך לא דרך לעיר מאחאצ'קאלא שבהרי הקווקז. שם בין אלפי הפליטים שמצאו מקלט בעיר, הייתה גם קהילה שלימה של יהודים מהעיר גראסק. היו אלו יהודים מאוד פשוטים שאפילו לדבר בשפת האידיש לא ידעו.

כשר' זלמן הגיע בקשו ממנו הפליטים שימסור להם שיעורי תורה. ר' זלמן ניאות לבקשתם וכך בכל יום בין מנחה למעריב היה מוסר להם שיעור בעין יעקב, כמו כן גם היה חוזר על מאמרי חסידות. מכיוון שהם לא ידעו אידיש, השיעורים היו נמסרים בשפה הרוסית. למעשה ר' זלמן היה להם גם לשוחט ובעצם שימש בעבורם בתפקיד - 'משפיע חסידי'.

בינתיים, נודע לר' זלמן כי בעיר טשקנט מתארגנת קהילה גדולה של אנ"ש, והוא החליט לעבור לשם. אנשי קהילת גראסק שאהבו אותו ותמכו בו בכבוד גדול, ליווהו יחד עם עוד הרבה יהודים כשדמעות בעיניהם.

במשך כל אותו הזמן לא ידע הבן - ר' שלום אליהו, היכן מקומה של משפחתו והאם הם חיים, או ח"ו... רק בנר שמיני של חנוכה תש"ב, כאשר התחתן עם מרת פריידא מאריי שא למשפחת גורליק, נודע לו כי אביו ומשפחתו בחיים. את הידיעה המשמחת קיבל מיהודי שהשתתף בחתונתו, וסיפר לו שהיה בעיר מאחאצ'קאלא, וראה את אביו עם כל בני משפחתו.

טשקנט

זמן קצר אחרי שר' זלמן הגיע לטשקנט, הגיע למקום גם בנו ר' שלום אליהו. כך לאחר שנות פירוד רבות, שוב הייתה כל המשפחה יחד.

לפרנסתו עבד ר' זלמן כשוחט, ובזמנו הפנוי היה יושב בבית הכנסת או בבית ולומד. ביומא דפגרא הוא היה מתוועד וחוזר חסידות. כאשר החל למסור שיעורים בחסידות ולחזור דא"ח ברבים, קהל שומעיו הלך וגדל. הקהל היה מגוון וכלל יהודים רבים - לאו דווקא מאנ"ש, כגון חסידי פולין, כולם היו באים לשמוע אותו חוזר חסידות.

על תקופה זו מספר ר' מאיר איטקין: "את ר' זלמן פגשתי לראשונה ביקטרינוסלב כאשר ברחתי עם הישיבה מנעוועל. מאוחר יותר נפגשנו בטשקנט. שם הוא היה יהודי מאד מכובד, והיה מרבה לחזור דברי חסידות. תפילתו הייתה באיטיות ובמתינות. הוא היה מדגיש כל מילה בקולו, ומתפלל מתוך הסידור, אולם גולת הכותרת התבטאה בכך שהכל נעשה ללא תנועות חיצוניות.

היו שם חסידים גדולים אחרים שהיו מתפללים בדביקות והתלהבות, אולם אנשים היו מגיעים לחזות דווקא בתפילתו הפנימית והשקטה של ר' זלמן. כולם היו מפליאים במעלת ה'פנימיות' האמיתית שלו".

בשנת תש"ה התחתן בנו ר' יוסף בעיר טאשקענט.

על אותם ימים מספרת נכדתו מרת עדה שפרינגער: "סבא היה אדם מאד פיקח, תמיד הוא ידע לעשות את הדבר הנכון ובזמן הנכון. אני זוכרת את אותו היום בו הלכתי יחד עם חברתי לטייל בשפת הנהר, מבלי שהודעתי על כך להורי. אמי שהרגישה בחסרוני, הייתה אובדת עצות והחלה בחיפושים קדחתניים אחריי. כאשר נקפו השעות ולא חזרתי, הצטרף סבי לחיפושים. הוא החל לשאול אנשים האם ראו ילדה קטנה, ומסר פרטים אודותיי. אחד האנשים אמר לו שראה שתי ילדות קטנות הולכות לכיוון הנהר. מיד סבי פנה והלך לשם, כשראה אותי - עמדתי אז על שפת הנהר ממש, סבי החכם לא צעק אלי או עלי, אלא בא בשקט ותפס אותי בזרועותיו, וכך החזיר אותי להורי המודאגים. הוא פעל כך כי חשש שאם יקרא לי בקול - אפול חלילה למים מרוב בהלה.

"כאשר לקחו את אבי (ר' מאיר וילנקין-דובראווסקי) לצבא הייתי בת שנה. כאשר הוא חזר מהצבא, התגוררנו כבר בטשקנט, אני שהייתי אז כבת שש כלל לא הכרתי את אבא שלי. כאשר אבי הגיע, הלך סבא לחפש אותי כדי לומר לי שאבא שב הביתה. הוא לקח אותי במהירות לבית, אולם אני פחדתי להיכנס בטענה שאין זה אבי...

"זכור לי שסבא תמיד דיבר בעדינות, אין בי אפילו זיכרון אחד של מצב בו הרים סבי את קולו על מישהו, הוא תמיד דיבר בנחת ובקול שקט, ואף פעם לא הוציא מילה רעה על יהודי. תמיד סיפר סבא בשבחו של כל אחד ודן כל אדם לכף זכות. תדיר הוא היה יושב ולומד בשקידה גדולה, הוא היה יהודי מאד מיוחד..."

הבריחה מרוסיה

עם תום המלחמה, עת אשר ניתנה רשות לאזרחי פולין שברחו לרוסיה - בעת המלחמה, לחזור למדינתם, נוצר פתח, דרכו הצליחו גם אזרחי רוסיה הרגילים להשאיר את 'מסך הברזל' מאחוריהם. זאת על ידי הצטיידות בתעודות מזויפות, דרכם יכלו להזדהות כאזרחי פולין, ובכך אושר להם לצאת את רוסיה.

כאמור, רוב רובם של אנ"ש ישבו אז בערי אסיה התיכונה, בעיקר בערים טשקנט וסמרקנד, קהילות חסידיות נוספות, התקיימו בכותאים ובעוד כמה ערים בגרוזיה. מסלול הבריחה עבר דרך העיר 'לבוב', הסמוכה לגבול רוסיה-פולין. משם חצו החסידים את הגבול לפולין, ובכך נפתחה דרכם אל עבר ארצות החופש.

כאשר נשאל הרבי הריי"צ על-ידי הרב שמואל לויטין - בשם חתנו, הרב בנימין גורדוצקי - האם לנצל הזדמנות זו. השיב לו הרבי על כך במכתב (ח' טבת תש"ו/ אג"ק ח"ט ב'תתטז):

במענה על התלגרם של ידידי חתנו הר"ב שי', בין שהוא לעצמו ובין שהיא שאלה כללית, הנה מפני המצב בהווה צריכים לחכות עד שבועה"י יתברר המצב והשי"ת יהיה בעזרם בגו"ר.

יעילות השיטה, הוכחה במהלך החדשים שבט-אדר, כמה יהודים, ניסו לחצות את הגבול בצורה הזו, ואכן עלתה בידם. כאשר דווח על כך לרבי הריי"צ, השיב הרבי שאפשר להשתמש בדרך זו, אם כי בתנאים מסויימים.

בחודשים הבאים - ניסן-אייר, נעשו ההכנות הראויות לחציית הגבול, ובמשך חודשי הקיץ ותחילת החורף שלאחריו, יצאו בדרך זו את רוסיה, מאות משפחות מאנ"ש שבסמרקנד, טשקנט וכותאים.

לבוב - התחנה האחרונה ברוסיה

האזרחים הפולנים ששבו מרוסיה לפולין היו נוסעים ב"עשלונים" (קרונות מסע), דרך עיר הגבול לבוב (לעמבערג). בלבוב התפתחה תעשיית ענק של זיוף דרכונים וניירות רשמיים אחרים, כאלו שאפשרו לאלפי יהודים לצאת מרוסיה בתור אזרחי פולין, ובכך להינצל מציפורני השמד הרוחני שהיה צפוי להם ברוסיה.

כאשר הגיעה תשובתו של הרבי בה הוא מאשר לחסידים לברוח מרוסיה בדרך האמורה, הגיע לטשקנט ר' לייבל מוצ'קין, שהיה מראשי העוסקים במלאכת ההברחה, הוא הודיע כי מעתה ניתן לבוא אליו ללבוב ולהשיג אצלו דרכונים פולניים. כששמע ר' זלמן את הבשורה, מיהר לארוז את חפציו, וחיש קל נסעו הוא ובני משפחתו בואכה לבוב.

עם הגיעם ללבוב, קיבל ר' זלמן את המסמכים הדרושים וכסף לצורכי הנסיעה. בראש חודש אלול תש"ו יצאה משפחת ווילענקין המורחבת את רוסיה, באחד מראשוני העשלוונים, והחלה בנסיעתה לכיוון פולין. בנו של ר' זלמן - ר' שלום אליהו, התכוון אף הוא לצאת בדרך זו, אולם לדאבונו הוא איחר את הזמן, והגיע אל תחנת הרכבת, לילה אחד אחרי שהעשלוון האחרון יצא לדרכו...

בעשלוונים לא היה מספיק מים ואוכל, בעקבות כך, באמצע הדרך חלתה נכדתו הקטנה של ר' זלמן. זה קרה, בגלל שבאחד הימים היא הייתה מאד צמאה, וביקשה מים מילדה שישבה בסמוך אליה שלה הייתה "מימיה", הנכדה ביקשה, זאת מבלי לדעת, שהילדה שלצידה חולה במחלה מדבקת. כך נדבקה הנכדה באותה מחלה, ורק כשהגיעו לגרמניה עבר החולי.

התחנה הראשונה מעבר לגבול הייתה קראקא, שם קיבלו את פניהם אנשי "אגודת ישראל" אשר סידרו להם - במאור פנים - מקום אכילה ושינה לשבת. אנשי ה"אגודה" קיבלו אותם מאד יפה, הם דאגו עבורם לכל צורכם ובישלו להם סעודות שבת עשירות. מכיוון שהם ידעו, שחסידי חב"ד מקפידים שלא לאכול משחיטה בה הסכין לא עברה בדיקה קפדנית, הכינו להם אנשי ה"אגודה" צ'ולנט פרווה. אחרי שבת התקשרה הקבוצה עם אנשי הבריחה, המשימה הפעם הייתה לחצות בבטחה את גבול פולין. ארגון הבריחה חילק את אנשי הקבוצה לשני חלקים. 'קבוצת המשנה' בה שהו ר' זלמן ומשפחתו, עברה דרך צ'כיה ואוסטריה, שם שהתה הקבוצה בכמה מחנות. זמני השהות במחנות השונים, נעו בין יום-יומיים לשבועיים.

משם העבירו אותם לעיר פוקינג הסמוכה למינכן שבגרמניה. ר' זלמן ומשפחתו הגיעו למחנה וואלדשטאט שבפוקינג בתחילת שנת תש"ז.

מחנה המעבר בפוקינג

מיד כשהגיעו אנ"ש לעיר פוקינג, מיהרו והקימו שם ישיבת תומכי תמימים.

הישיבה נחלקה לשתי מחלקות, המחלקה ראשונה נקראה: "תלמידי השיעורים", ובה למדו תלמידים צעירים שעדיין היו זקוקים לר"מ שילמדם את דברי הגמרא, רש"י והתוספות, או ברמה הגבוהה יותר - שם התקיימו שיעורים גם על מפרשי הגמרא. השיעורים בישיבה התקיימו תוך כדי שימת דגש מרבי על הבנתם של התלמידים שתהיה טובה ועמוקה. המחלקה השנייה הייתה של הבחורים מבוגרים - ה"אולם הגדול", תלמידים אלו ישבו ולמדו בכוחות עצמם.

אולם, גם אצל התלמידים המבוגרים, היו כאלו שלא כל כך ידעו ללמוד, דבר שנגרם עקב שהייתם המרובה תחת עולו הכבד של המשטר הסובייטי, זה שאסר בתוקף את לימוד התורה. עקב כך סידרו גם בעבורם שיעורים, וגם אצלם נחלקו השיעורים בהתאם לרמת התלמידים. אלו מהקבוצה המבוגרת שהיו זקוקים לשמיעת שיעורים, קיבלו זאת מהרה"ח ר' ישראל נעוולער, יהודי חסידי נלהב ונלבב. את הקבוצה הצעירה נבחר להנהיג, ר' שניאור זלמן ווילענין, הוא מונה לר"מ שימסור שם את השיעורים.

גם כאן נהג ר' זלמן בצניעות מרבית. הוא היה מגיע לישיבה, מוסר את שיעוריו וחוזר הביתה, כך שחופץ מתלמידיו, איש לא נרגיש בנוכחותו.

כאשר הגיעו אנ"ש לפוקינג וראו בפעם הראשונה חסידים עם שטריימל'ך, חשבו כמובן שאנשים אלו הם "מלאכים", לכן היו אנ"ש אוכלים משחיתתם ללא כל חשש. דבר זה כלל לא מצא חן בעיניו של ר' זלמן, הגיעו הדברים לידי כך, שהוא עצמו הלך אליהם על-מנת לבדוק את סכיניהם. מאחר והוא תמיד לימד זכות על כל אחד ואף פעם לא הוציא מפיו מילה רעה על יהודי, כאשר הוא חזר מהבדיקה הסתפק ר' זלמן באמירה הבאה: "השחיטה שראיתי אינה נראית לי כלל". כמה מאנ"ש ניסו להתווכח עמו, אך הוא עמד על דעתו: "יתכן והם נראים כמלאכים, אבל שחיתתם אינה שחיטה" מיני אז הפסיקו אנ"ש לאכול משחיטה זו וארגנו לעצמם שחיטה מהודרת, תחת השגחה של חסידי חב"ד.

ר' זלמן לא שימש שם אומנם כשוחט באופן רשמי, אך מפעם לפעם הוא ניצל את ידיעותיו במלאכה זו והיה שוחט עופות.

בפריז

יעדם של הפליטים היה ברור: להגיע אל הרבי שבארצות הברית, לשם כך נסעו כולם לאזור האמריקאי בגרמניה ובאוסטריה. הם עשו זאת בגלל ששיערו שמשם שיהיה להם יותר קל להשיג "אשרות שהייה" לארצות הברית. אולם כשהגיעו אנ"ש לגרמניה ופנו בנידון לקונסוליה האמריקאית, הם נחלו אכזבה מרה - הפקידים סירבו להנפיק להם אשרות.

עסקני חב"ד דיברו עם חברי הג'וינט ועם עוד מומחים בנידון, אולם תשובתם של כולם הייתה זהה, כולם אמרו שקשה מאד לפעול בגרמניה בעניין הזה, "כדאי יותר - כך הם טענו - לטפל בכל זה בפריז". זאת משום שבהגירה מגרמניה לארצות הברית היה אז צורך ב"תעודה" שתוכיח שהפליטים נמצאים שם משנת 1945, ואילו בפריז לא היה צורך בתעודה כזו.

כדי לארגן את עבודת ההצלה, סידור הווזות והעזרה לפליטים, יסד הרבי הריי"צ את: ה"לשכה אירופאית לעזרת הפליטים וסידורם", הלשכה מוקמה בפריז ומנהלה היה בא כוחו של הרבי, הר"ר בנימין גורדוצקי.

תפקידיה של הלשכה היו, להעביר את הפליטים לפריז, לדאוג להסתדרותם שם, ומשם ולשולחם לארה"ב. זו בעיקר הייתה עבודת ההצלה במשך השנים תש"ז-תש"ח. בסופו של דבר, במשך בחודשי הקיץ הצליחו כ-500 פליטים מאנ"ש לעבור מהמחנות לפריז.

בשנת תש"ז, בסוף חודש תמוז, קיבל ר' זלמן את האישורים הנחוצים, וכך הגיעה משפחת ווילענקין לפריז. המשפחה עברה בשתי פעימות, הראשונה כללה את ר' זלמן ואשתו, יחד עם בתו וחתנו ר' ליפא שפירא ומשפחתם. בתו השנייה ובעלה ר' מאיר ווילענקין-דובראווסקי הגיעו לשם מאוחר יותר.

עם הגיעם לפריז סידר עבורם ארגון הג'וינט דירה בבנין שנקרא "מאדערען", היה זה בניין גדול שהיה בעבר בית מלון ושם סידרו הרבה ממשפחות אנ"ש. במלון היו הרבה חדרים אשר חולקו לפי גודל המשפחות, כמו כן הוחלט על חדר מסוים ובו הוקם בית-כנסת.

כאשר הבת השנייה ובעלה הגיעו אף הם לפריז, סודר גם להם חדר במלון זה סמוך לחדרו של האב.

בפריז, כמו בפוקינג, הקימו אנ"ש סניף של ישיבת "תומכי תמימים" ובו למדו כל הגילאים, שוב ר' זלמן חזר להיות מלמד... בזמנו הפנוי הוא היה יושב לומד תורה בבית הכנסת או בביתו.

הרבי -תלמידו לשעבר- השתדל מאד בהשגת מסמכים עבורו - בכדי שיוכל להגר לארצות הברית, ואכן בסוף שנת תש"ח הרבי שלח לו אותם.

במהלך ההכנות להגירה חלה ר' זלמן ונזקק לעירו דם. באותם ימים ובעיקר באותו מקום, לא הקפידו כל-כך על ניקיון וסטריליזציה, וכך קרה שהוא קיבל תרומת דם מאדם חולה. כתוצאה מכך עבר ר' זלמן אירוע מוחי ("סטרוק") ששיתק את החצי השמאלי של גופו. נס גדול החצי הימני ניצל ולכן לא נפגע כוח הדיבור שלו.

הרופאים אמרו לו שהוא צריך להישאר בבית הרפואה עד שיכריא לגמרי, בגלל זה התעכבה המשפחה בפריז עוד חמש שנים (עד שנת תשי"ג).

כשהגיע חודש אלול, רצה ר' זלמן לעזוב את בית הרפואה ולשהות בסביבה חסידית, בימים הנוראים. הרופאים לא הסכימו לכך, והוא שלח מכתב אל הרבי הריי"ץ בו שאל לעצתו. הרבי ענה לו באיגרת מיום כ"ג אלול ('אגרות קודש' איגרת ד'תר"ד):

ידידי הנעלה אי"א מוה"ר ש' זלמן שי' ווילענקין

שלום וברכה!

במענה על מכתבו, אינו צריך לעזוב את ביה"ח על ר"ה, בטח נמצא שמה תחת השגחת רופאים מומחים והנני מצווה עליו שלא לבקש חומרות בדברים הנוגעים לבריאותו ובענין הנהגתו בר"ה ויוהכ"פ הבע"ל ישמע לכל אשר יצוו עליו הרופאים, והשי"ת ישלח לו רפואה ויאריך ימיו ושנותיו בטוב ובנעימים בגו"ר.

לאחר חודש התגים אפשרו לו הרופאים לעזוב את בית הרפואה, ור' זלמן המשיך במסירת שיעוריו הקבועים, וביומי דפגרא היה חוזר דא"ח ברבים. אמנם בשל מצבו הבריאותי, רוב הזמן היה ר' זלמן שוהה בביתו.

מידי מוצאי שבת היה מגיע אליו ר' סענדר מענקין לבקרו, הוא היה מנגן עבורו בכינור ניגונים חסידיים ומשוחח עימו על סיפורי צדיקים. הנכדים מאד אהבו את הביקורים האלו, בשבילם זו הייתה חוויה בלתי נשכחת. האמת היא, שגם הם היו מרבים לבקר את סבם, והוא בתגובה, אהב לבחון אותם על החומר שלמדו בחיידר.

התקשרותו לרבי

בשנת תש"י, עת התקבלה הידיעה המרה על הסתלקותו של הרבי הריי"ץ. היו אנ"ש בפרזיז מוכי הלם וחסרי אונים. הם הרגישו - כמו כל חסיד חב"ד - שנשארו יתומים ללא אב.

אחרי השבעה, החליטו כולם להתקשר ל"אילנא דחיי", הוא הוד כ"ק אדמו"ר נשי"ד, ושלחו אליו פ"נ כללי. ר' זלמן נמנה גם הוא על החותמים, ומלבד זאת כתב גם פ"נ פרטי, והתקשר לרבי בכל נימי ליבו ונפשו.

באיגרת שכתב לו הרבי באותם ימים, הוסיף הרבי בכתב-יד קודשו - לפני שמו של ר' זלמן את התואר "רבי".

ר' זלמן היה נוהג לסיים את מכתביו לרבי במשפט: "משתחוה הנני מול הדרת קודשו", ומיד אחריו היה חותם את שמו.

הרב יצחק דוד גרובר סיפר פעם שבשנת תשח"י כאשר התכוון לנסיעה לרבי ביקש ממנו ר' זלמן שימסור פרישת שלום לרבי. אך קודם נסיעתו אמר לו ר' זלמן בבהלה שחלילה ישלח פרישת שלום לרבי שהרי כתוב מפורש שאסור לעבד לשאול בשלום רבו!

ר' זלמן סיפר פעם לנכדו, סיפור שהרב רובינשטיין מפאריז סיפר לו. כאשר הרבי היה בפאריז, הוא הגיע לרב רובינשטיין יום אחד ושאל: "האם על-פי דין יהודי צריך למסור את נפשו על הידור מצוה?" {כוונתו של הרבי הייתה על ההידור הידוע, להקפיד לקחת אתרוג מיאנעווער (קלבריה) דווקא}. הרב רובינשטיין השיב בשלילה, והרבי הלך. עברו להם כמה ימים בהם הוא לא פגש את הרבי, אולם למרבה הפלא, כעבור ימים מספר, חזר אליו הרבי ובידיו שני אתרוגי קלבריה מהודרים, את האחד נתן לו ואת השני השאיר הרבי לעצמו...

אחרי יו"ד שבט תש"י, אמר הרב רובינשטיין לר' זלמן, "אני זוכר את הרבי עוד כשלמד באוניברסיטה בפאריז, ואני סובר ששם הוא עשה את רוב עבודתו, אמנם אינני מבין ב"עבודה" זו כלל אבל כך נראה לי" והוסיף "אני אהיה הראשון שיתקשר אליו וישלח לו פ"נ".

בכל פעם בה הגיעו שיחות ומאמרים מהרבי, היה ר' זלמן מתמלא בחיות והתפעלות מחדש. מרגלא היה בפומיה "הקב"ה בחסדו הגדול ריחם עלינו - דור יתום כזה - ונתן לנו את הרבי שלנו".

בתשי"א החל ר' זלמן לסבול מבעיות בעיניים, אשר על כן הלך לו ר' זלמן לשאול בעצת רופא מפורסם. הרופא הציע לו טיפול מסוים והוא, בתור חסיד נאמן, כזה, שכל הנהגותיו הם בהתאם להוראותיו הקדושות של הרבי, ביקש

מהרבי הסכמה וברכה. הרבי ענה לו במכתב מי"א ניסן ובו כתב הרבי בכתב יד קודשו:

ובדבר עצת הרופא עינים - נכון לדעתי, לשאול ג"כ בעצת רופא שני מומחה, שלא ידע מקודם מחו"ד הראשון, וכהסכמת שניהם יעשה והתורה נתנה רשות (כה) לרופא לרפאות.

הגעתו לאמריקה

בשנת תשי"ג הוטב מצב בריאותו, והתאפשר לו סוף כל סוף לצאת מפריז ולנסוע לארה"ב. ר' זלמן קיבל את ברכת הרבי לכך, ובשעה טובה, היגרו הוא ומשפחתו מפאריז לארה"ב.

את הסידורים הטכניים, החל מכרטיס הפלגה, ועד לסידורי מגורים ומקום עבודה, מילאו עבורם אנשי הג'וינט. באותן שנים העדיפו אנשי הג'וינט לפזר את המהגרים בערים פחות מרכזיות מניו יורק, כגון פילדלפיה, קליבלנד ופיטסבורג. לר' זלמן הודיעו שהוא יתגורר בקליבלנד.

כאשר הגיעה משפחת ווילענין המורחבת, לבניו יורק, סידרו אותם שם בעיר, לשהות של שלושה ימים, ושם המתינה המשפחה להעברתה לקליבלנד. ר' זלמן ניצל היטב את הזמן הזה, וקבע לו תור ליחידות.

כאמור לעיל, שני בניו של ר' זלמן נשארו ברוסיה הסובייטית. ר' זלמן בתור אבא אוהב, התגעגע מאד לבניו ורצה שגם הם יזכו לצאת את 'מסך הברזל'. כשזכה סוף סוף להגיע לאמריקה, הוא כתב על כך לרבי וביקש פעמים רבות ברכה עבור בניו.

היחידות הראשונה

ליחידות נכנסו ר' זלמן וזוגתו, וכן חתנו ר' מאיר ווילענין-דובראווסקי ואשתו מרת דינה וילדיהם. מחוץ לחדר היחידות, הצטופפו התמימים ליד הדלת והחלונות, בצפייה דרוכה, שמא ואולי יזכו לראות משהו... ר' זלמן שהה ביחידות יותר מחצי שעה.

כשר' זלמן נכנס ליחידות, הרבי קם מכיסאו ופסע שתי פסיעות לעברו. הרבי ביקשו לשבת והוא מיאן לכך. אגב, מחוזה זה חזר על עצמו כמה פעמים במהלך היחידות, הרבי מבקשו לשבת והוא מתוך יראת כבוד חסידית, נותר לעמוד.

היות ו'המלמד' ר' זלמן לא ישב, עמד גם הרבי במשך כל היחידות, בגלל שלא רצה לשבת בפני המלמד שלו. בין הדברים שדוברו ביחידות, אמר לו הרבי, שיש לו מה להתגאות בתלמידים הרבים שלו הפזורים ברחבי תבל - דהיינו אותם עשרה תלמידים מצוינים שלימד ביקטרינוסלב.

בשנים מאוחרות יותר, התחרט ר' זלמן על כך שנשאר לעמוד. הוא שח אז לבני משפחתו: "בגללי הרבי היה צריך לעמוד יותר מחצי שעה!" בשעה שהיה אומר זאת, ניכר היה על פניו שהדבר מכאיב לו.

הגעתם לקליבלנד

כאמור לעיל, שלושה ימים לאחר הגעתם לניו-יורק העבירו אותם לעיר קליבלנד, שם דאג להם ארגון הג'וינט למקום מגורים. הדירה שניתנה להם הייתה ברחוב E 105 th St פינת Greenlawn Ave. לקליבלנד הגיעה משפחת ווילענקין כמו כל יתר הפליטים בחוסר כל, מכיוון שכך אנשי הג'וינט העניקו להם 'תלושים' איתם הם יכלו ללכת לחנויות הגדולות, לרכוש בהם מזון, ציוד לבית, וביגוד בסיסי. בנוסף לכך, אנשי הג'וינט גם מצאו לחתנו של ר' זלמן מקום עבודה מתאים.

באיגרת מיום כ"ד מנחם-אב כותב לו הרבי:

נעם לי לקבל מכתבו בו מודיע על ביאתם שלום לעיר קלעוולאנד, ואשר הוטב מצב בריאותו וכן בריאות זוגתו.

קליבלנד

בתחילת המכתב הוסיף הרבי 'בכתב יד קודשו' את התואר 'הרה"ג'.

כמה שנים אחר-כך, הגיעו לארה"ב בתו מרת חנה, יחד עם בעלה ר' ליפא וילדיהם. גם הם עברו להתגורר בקליבלנד ליד אביהם הגדול, ר' זלמן.

מספר שנים לאחר מכן התרוקנה השכונה והיא מיהודים. ר' זלמן שרצה לעבור לשכונה בה גרים אנ"ש, ביקש על כך ברכה והסכמה מהרבי. במכתב מיום י"ב טבת תשט"ז ענה לו הרבי:

במענה על מכתבו בו כותב אשר מכיוון שהשכונה בה נמצאת דירתו נתרוקנה משכנים יהודים ויש אפשריות למצוא דירה ברחוב ששם השכנים רובם ככולם יהודים וגם קרובה לבית הכנסת.

נכונה סברא זו, ויש לחפש דירה במקום בו יש סיכויים קרובים לפעול שגם חתני שליט"א יוכלו למצוא דירה מתאימה בשבילם, ויה"ר שיהי' כ"ז בהצלחה ובקרוב. ואחכה לבשו"ט.

נהנית להידיעה שקבלתי אודות ההתוועדות דיום הבהיר י"ט כסלו, החג אשר פדה בשלום נפשנו ואור וחיות נפשנו ניתן לנו, ואשר כת"ר חזר מאמר דא"ח ופעל בהשומעים, ויה"ר שעוד רבות בשנים יפיץ המעיינות עד שיגיעו גם חוצה.

ר' זלמן פעל לפי ההוראות שקיבל מהרבי, ותוך זמן קצר הוא מצא דירה ברחוב Lakeview Rd. ובשעה טובה ומוצלחת העתיק הוא ומשפחתו את מקום דירתם לשם. חתנו ר' ליפא שפירא, מצא לו דירה לידם ברחוב Eddie Rd, ביתם היה מול בית-כנסת גדול שנקרא: "הטוטיעווער שול"

בריאות זוגתו

כאשר אשתו של ר' זלמן, מרת זעלדא, חלתה. כתבו על כך לרבי ובקשו ברכה בעבורה. הרבי ענה במכתב מיום כ"ה מר-חשוון תשט"ז:

... ובמ"ש אודות מצב הבריאות של זוגתו שתליט"א, וגם הרופא אומר שזהו נייערווין, הנה כדאי הי' לבדוק המזוזות בדירתם שיהיו כולן כשרות כדין, ושתפריש בכל יום חול של שני וחמישי בבוקר, נוסף על מה שבודאי נוהגת במנהג בנות ישראל הכשרות להפריש לצדקה בכל ערב שבת וערב יום טוב קודם הדלקת הנרות, איזה פרוטות לצדקה, ונכון יהי' לבה בטוח בהרופא כל בשר ומפליא לעשות שיאריך מימיהם ושנותיהם בטוב.

עקב גילה המופלג של רעייתו, החלו להופיע אצלה בעיות עיניים. אחד הרופאים אצלו ביקרה המליץ לה לעשות ניתוח, ואילו רופא שני איתו התייעצה, טען שלא כדאי לעשות ניתוח עכשיו. כאשר שאלו על כך את הרבי וביקשו ברכה עבורה, השיב הרבי במכתב מז' כסלו תשי"ז:

... בנוגע לשאלתו הסרת הקאטאראק, הרי כיון שרופא מומחה אומר שנמצא עוד מעט ראי' בעין ואין למהר הנתוח, שב ואל תעשה עדיף, אלא שמזמן לזמן מהנכון לבקר אצלו או לשאלו מראש מתי לבוא אליו עוד הפעם, בכדי שהוא יבחון את העין, ורופא כל בשר ומפליא לעשות ינחה אתכם באופן היותר טוב בטוב הנראה והנגלה. ואחכה לבשו"ט לתוכן הפ"נ, ובפרט שהרי נמצאים אנו בחודש כסלו חדש הניסים והגאולה ונצחון עיני חב"ד, ואשר כל אנ"ש והחסידים והתמימים שי' הם חלק מזה ועיקרי.

ר' זלמן וזוגתו אכן פעלו כהוראת הרבי ומידי פעם הלכו לבדיקת עיניים. עבר זמן והמצב נהיה הרבה יותר גרוע. הרופא איתו עמדו בקשר, המליץ על טיפול מסוים ושלל בינתיים את הצורך בעשיית ניתוח. שוב כתבו לרבי, ובמכתב מי"א תמוז תשי"ז הגיב הרבי:

... ובמ"ש אודות שאלתו פי רופא מומחה בהנוגע לזוגתו תחי', לבריאות עיני', הנה כיון שרופא מומחה הוא - יש לסמוך על הוראתו, והרופא כל בשר ומפליא לעשות ישלח רפואתה ע"י איש פלוני וטפול פלוני בזמן המסוגל.

עם הזמן הלכה ראייתה ונחלשה והדבר מאד הציק לה. משגדשה סאת הסבל, היא פנתה לרופא וביקשה ממנו שיעשה לה את הנתוח. הרופא הסכים לכך, ושוב כתבו מכתב לרבי ובו ביקשו את הסכמתו וברכתו. במכתב מג' אייר תשי"ח ענה הרבי:

במענה למכתבו מיום שהוכפל בו כי טוב, ותוכנו בנוגע להקאטאראק של זוגתו תחי' שכבד לב וכו', ובפרט שהרופא מומחה אמר מכבר ע"ד עשיית נתוח. ונכון הדבר לעשות כהוראת הרופא, והתורה נתנה רשות לרופא לרפאות, ובפרט שנמצאים אנו בימים שבין פסח לעצרת, אשר טובים הם גם לבריאות הגוף כפשוטו כמבואר בכ"מ, ואצפה לבשו"ט בכל הענינים וכהנ"ל בפרט.

מעודדת מברכתו של הרבי, ניגשה מרת זעלדא לניתוח, והוא ב"ה עבר בהצלחה מלאה. כאשר הודיעו לרבי על הבשורה הטובה, השיב הרבי במכתב מיום ד' מנחם-אב תשי"ח:

לאחרי הפסק הכי ארוך, נתקבל המכתב מיום החמישי עם הבשורה טובה אשר הנתוח לזוגתו תחי' נעשה על הצד היותר טוב.

ויהי רצון אשר גם בשאר העיניים אודותם מזכיר במכתבו האמור, תהי' הטבה תיכף, ותלך ההטבה הלוך וגדול לרפו"ק. ובוראי ישאלו בעצת רופא מומחה במקצוע מיוחד זה (כי בעוה"ר, רבים הסובלים ממיחוש כזה, והרופאים בעלי ניסיון הם, ובלבד שיהי' רופא מומחה במקצוע הנערווין).

שיעורים והתוועדויות

כאמור לעיל, היה ר' זלמן משותק בחצי גופו השמאלי, אולם עובדה זו כלל לא פגעה ביכולתו לדבר. הוא אכן ניצל זאת והיה מקפיד למסור שיעור תניא בכל יום בביתו, בקליבלנד שכנה אז ישיבת טעלז וכמה בחורים מהישיבה היו באים בקביעות לשיעוריו. גם אנ"ש וסתם 'עמך' היו מגיעים לביתו לשמוע את השיעור.

הישיבה של טעלז הייתה ממוקמת ברחוב בו התגורר ר' זלמן. עובדה זו גרמה לכך, שכעשרה מתלמידי הישיבה "האריות שבחבורה", החלו להשתתף בחשאי בשיעור קבוע בתניא וחסידות, שיעור זה היה מתקיים עבורם בכל מוצאי שבת.

מוסר השיעור הקבוע היה חתנו הרה"ג ר' ליפא שפירא, אבל מפעם לפעם היה גם ר' זלמן עצמו מוסר את השיעור.

מאוחר יותר עברה הישיבה לעיר Wikliff Ohio והמרחק בינה לקלעוולאנד היה בערך שעת נסיעה. לבחורים הייתה חיות גדולה בלימוד תורת החסידות, לכן הם היו נוסעים בכל מוצאי שבת לקליבלנד בשביל להשתתף בשיעור.

כתלמידי ישיבה קשה היה להם לממן מכיסם את הוצאות הנסיעה, אשר על כן הם ביקשו מר' ליפא שיארגן בשבילם כסף לצורכי הנסיעה. ר' ליפא סבר שבשביל ללמוד חסידות צריכים הם לשלם בעצמם, ואין זה נכון כלל שאנ"ש ישלמו להם בכדי שיבואו ללמוד חסידות.

פעם הגיע ר' בן-ציון שם-טוב לעיר, כאשר הוא שמע על בקשתם של הבחורים, הוא חיווה את דעתו, ואמר שהבחורים צודקים! ודאי שצריכים לתת להם כסף - העיקר שיבואו ללמוד חסידות.

ר' ליפא המתין עם העניין ובפעם הבאה בה שהה בניו יורק, נכנס ליחידות והציג את שאלתו בפני הרבי. תשובתו של הרבי הייתה: "חסידות דארף זיך ניט אראפ לאזן אזוי נידעריק אז מען זאל נאך צוצאלען צו לערנען חסידות" = אין צורך להוריד את החסידות כל-כך נמוך, שעוד צריכים לשלם כדי ללמוד חסידות.}

לפני כל חג, היה הרבי שולח לו מכתב ובו הייתה ברכה לכבוד החג. כמו כן, היה הרבי שולח לו גם קונטרסים ומאמרים שהיו יוצאים לאור באותה תקופה. באחד המכתבים ביאר לו הרבי את סיבת המשלוח:

ובטח יזכה בו את כל אלו שהשפעתו עליהם, שילמדו איתם, ללמוד וללמד לשמור ולעשות ולקיים את המסקנא וה"בכ" מהאמור בהמאמר הנדפס בקונטרס.

הרבי גם עודד אותו להתוועד עם אנ"ש ועם כל מי שתחת השפעתו. בהתוועדות י"ט כסלו' היו אנ"ש בקליבלנד מארגנים סעודה גדולה, שהייתה מיועדת לכל יהודי העיר. רבים מתלמידי ישיבת טעלז היו באים להשתתף בה, ועימם הגיעו עוד יהודים רבים - לאו דווקא מחסידי חב"ד. חתנו ר' ליפא שפירא היה מהדורשים, ור' זלמן עצמו היה חוזר מאמר דא"ת.

במשך השנים, הרבה יהודים עזבו את קליבלנד ועברו לערים אחרות. כתוצאה מכך מספר המשתתפים בהתוועדויות אלו הלך ופחת. כאשר דיווחו על כך לרבי השיב הרבי במכתב מי"ד טבת תשי"ח:

נהניתי להודיע מההתועדות דיום הבהיר י"ט כסלו, אבל חבל וחבל שאין מתרבה מספר המשתתפים בהתועדויות אלו, והרי יומא דקגרים להפיץ המעינות חוצה, שאפילו את"ל שמספר אנ"ש במחנם הט' לע"ע מועט - הוא רק בכמות, הרי פשיטא שחוצה ישנו שעדיין לא הפיצו בו, וכיון שמוכרח הדבר הרי בטח שניתנה האפשרויות והיכולת להביא הענין לידי פועל.

ההתוועדות השנתית של יו"ד שבט' הייתה נערכת בביתו של ר' זלמן. אומנם, רוב רובם של אנ"ש לא היו שם, משום שהם נסעו לרבי. אולם אלו שלא - כמו גם יהודים פשוטים שלא מאנ"ש, היו מתקהלים בביתו והוא היה מתוועד עימם ומשפיע עליהם בענייני חסידות.

שנה אחת בעת ההתוועדות של יו"ד שבט, הסביר ר' זלמן את העניין של "אין עוד מלבדו", באריכות גדולה ובמשך כמה שעות. באותו זמן, השתוללה בחוץ סופת שלגים אימתנית. ירד שלג כבד והיה קר מאד. בסיום ההתוועדות, קם איש אחד והתחיל לחפש את ה'קאלאשען' {=ערדליים} שלו, הוא פנה לכמה מהיושבים ושאלם האם ראו את הערדליים שלו. לידו עמד 'עולמ'שע איד' שאף היה ללא זקן. הוא פנה לאותו אדם ושאלו בתמימות: "מה 'קאלאשען', מתי 'קאלאשען', איפוא 'קאלאשען'? אין עולם - אין עוד מלבדו...! בכוח הדיבור הפנימי שלו, היה ר' זלמן מסוגל להכניס אנשים איתם דיבר, להרגשה מוחשית של ביטול העולמות...

מכיוון שר' זלמן היה משותק וקשה היה עליו לצאת מהבית, לכן כשהיה לו יארצייט היה מגיע 'מנין' לביתו ובו הוא היה מתפלל. לאחר התפילה היה ר' זלמן חוזר על מאמר חסידות.

שמחה משפחתית

בשל מצבו בריאותו הסבוך, נבצר מר' זלמן לנסוע אל רבי במשך כל זמן שהותו בקליבלנד. בסוף שנת תשט"ו עברו ביתו ובעלה - מרת דינה ור' מאיר ווילענין-דובראווסקי, להתגורר בניו-יורק. הם עשו זאת משום שרצו להיות ליד בתם שלמדה באותו זמן בניו-יורק.

בתחילת שנת תשי"ט התחתנה נכדתו הבכורה של ר' זלמן, מרת עדע ווילענין-דובראווסקי, עב"ג החתן הנעלה - הרה"ח ר' איצ'ה שפרינגער. החתונה התקיימה בניו יורק, מקום מגוריה של הכלה. בגלל מצב בריאותו החלוש נבצר מר' זלמן - על אף רצונו העז - להשתתף בחתונה.

בתו השנייה, מרת חנה שפירא, שידעה עד כמה אביה השתוקק להיות בחתונה, עשתה בשבילו סעודת 'שבע ברכות' בעיר קליבלנד. לאירוע ה'שבע ברכות', היא דאגה להזמין את כל מכירי מיישיבת טעלוז וכן את כל אנ"ש. מה רבה הייתה שמחתו של ר' זלמן, הנה סוף כל סוף - לאחר שנים כה רבות של סבל, הוא זוכה להשתתף בשמחתה המשפחתית של נכדתו הבכורה.

בכל יום היו נכדיו של ר' זלמן באים לבקר אותו בביתו. בשעת הביקור הוא היה יושב איתם וקורא להם סיפורים מרשימותיו של הרבי הרי"צ. היה בשמיעת קריאתו תענוג של ממש, ואכן גם בנותיו הבוגרות היו מתיישבות לשמוע.

העתקתו לניו יורק

כאמור לעיל, בתו וחתנו של ר' זלמן - ר' מאיר ודינה ווילענין-דובראווסקי, העתיקו את מקום דירתם לניו יורק בשנת תשט"ז. ר' זלמן נשאר בקליבלנד יחד עם בתו השנייה - מרת חנה ובעלה ר' ליפא שפירא. לר' זלמן הייתה תשוקה גדולה לעבור לניו יורק. אולם, בשל מצבו הבריאותי הוא היה זקוק לעזרה ממשלתית, דבר שהיה קשה מאד להשיג בניו-יורק.

ביום ב' אלול תשי"ז כתב ר' זלמן לרבי על רצונו לעבור לגור לידו. הרבי ענה לו על כך במכתב מיום ז' אלול תשי"ז:

במענה על מכתבו מב' אלול, בו כותב אודות הסכרא להעתיק מושבם לניוארק (ניו-יורק), בכדי לדור במקום שהרבה אנ"ש וידידיהם דרים שם, וכן נוגע זה למצב רוח זוגתו תחי'.

הרבי באחת מההתוועדות שנערכו ב-770

והנה בכלל נכון הדבר, אבל מובן, ככתוב בסיום מכתבו, שצריך לברר מראש בהנוגע לסיוע מהראליף וכיו"ב, וכיון שאיזה מאנ"ש כאן מקבלים עזרה ממוסדות כאלו, בטח יש לברר על ידם התנאים והאופנים לקבלת עזר זה, ובהתאם לידיעות אלו יוכלו להחליט בזה, ויהי רצון שאיך שיחליטו יהי' לטובה בטוב הנראה והנגלה. משחלף הזמן והעניינים לא כל כך הסתדרו, שוב כתב ר' זלמן לרבי בנידון. במכתב מיום ה' אייר תשי"ט, ענה לו הרבי:

במענה למכתבו מיום הראשון, ותוכנו הקישוים בהעתקה לכאן, אלא (שזוגתו תחי') חפיצה במאוד בזה וכו'

ובאם הידיעות אודות אופני-העתקה לכאן ובהנוגע לאופן המצאו כאן, מבוססות כדי צרכן {כוונתי ששאל עד"ז חתנו שי', לא בדרך מעביר ולא פעם}, וכפי ששמעתי כ"פ מכ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע, שבנוגע לדירה יש להתחשב עם עקרת הבית,

צריכים להשתדל בהעתקה, והשי"ת המשיגה על כאו"א בהשגחה פרטית והוא עצם הטוב שמטבע הטוב להיטיב, יצליחם שיהי' באופן טוב ובשעה טובה.

באותה תקופה, נכנס חתנו של ר' זלמן - ר' ליפא שפירא, ליחידות אצל הרבי וביקש על הענין הזה, ענה לו הרבי שילך לרב פרידמן, בנו של האדמו"ר מבויאן, (אשר עבד אז במשרדי הממשלה והיו לו קשרים) ויבקש ממנו לסדר את הענין. באותה הזדמנות אמר לו הרבי שיגיד לרב פרידמן בשמו: "למדתי אצלו, והנני עדיין זוכר דפי הגמרא שלמדתי אצלו".

הקשרים של הרב פרידמן עזרו ובשנת תשי"ט, אישרה הממשלה לר' זלמן את העתקתו לבניו יורק, יחד עם כל העזרה הכלכלית והרפואית הדרושה לכך.

בסוף שנת תשי"ט, זכה ר' זלמן לעבור לגור במחיצת הרבי. אומנם, בתו מרת חנה ובעלה ר' ליפא שפירא, נשארו לגור בקליבלנד עד לשנת תשל"ב.

בתחילת שהותו בניו יורק, גר ר' זלמן ברחוב קינגסטון - פינת פריזידענט, מאוחר יותר התאפשר לו לעבור משם ולהתגורר ליד בתו מרת דינה דובראוסקי. דירתו החדשה הייתה ברחוב לינקולן 109, בינות לרחובות - קינגסטון וברוקלין, בבניין גדול שרוב דייריו היו מחסידי חב"ד. בשל מחלתו הציצו לו שכניו דירה בקומה הראשונה. ר' זלמן כתב על כך לרבי וביקש הסכמה וברכה. תשובתו של הרבי לא איחרה להגיע ובמכתב מיום י"ד אלול תש"כ כתב לו הרבי:

נעם לי לקבל הידיעה אשר הקרה ה' לפניו דירה מתאימה ובשכונה מתאימה, ויהי רצון שיעתיקו לשם בשעה טובה ומוצלחת בגשמיות וברוחניות גם יחד.

בבניין הזה הייתה חצר גדולה ובה בנו סוכה לחג הסוכות. בכדי להיכנס לסוכה היה צריך לטפס מעט ולעבור דרך חלון. ר' זלמן שהיה משותק בחצי גופו, היה מטפס עם ידו הבריאה ועם קצת עזרה היה עובר דרך החלון ונכנס לסוכה. אח"כ היה עושה קידוש עם כזו שמחה שהשאירה רושם עז על הנוכחים.

לימודיו

כאמור לעיל, היו לר' זלמן קשיים בראיה והיה לו קשה ללמוד מתוך ספר, אך הוא לא היה מאלו הנופלים ברוחם, אלא הוא היה יושב, מעצים את עיניו וחוזר משניות בעל פה. כשהיו נכדיו מגיעים לביתו, היה ר' זלמן מבקש מהם לעקוב - מתוך ספר - אחרי חזרתו ולעמוד על טעויותיו. כשהיה ר' זלמן מסוגל הוא היה מעיין מעט - כפי יכולתו, בתורה אור, 'ליקוטי תורה' ובשאר ספרי החסידות שהיו תחת ידו.

בכל שבת אחר הצהריים, היו מגיעים לביתו כמה חסידים ור' זלמן היה מוסר להם שיעור ב'ליקוטי תורה'.

בגלל מצבו הבריאותי קשה היה לו ללכת, ולכן הוא היה מתפלל בביתו. תפילתו הייתה במתינות רבה והוא היה מטעים כל מילה בפיו, כל מילה הייתה נאמרת בקול ולאט "כמונה מעות".

בהקשר הזה, מספר נכדו ר' לייבל שפירא: בשעת התפילה כשסבא היה מגיע למילים "כי כל... אלו-הי העמים אלילים", הוא היה מפסיק, פולט מפיו "פוי" ורוקק...

היות ונבצר ממנו להשתתף בשיעורי תורה, מאד אהב ר' זלמן לשמוע את שיעורי ה'תניא' של הרב ווינברג, כך הוא הרגיש כאילו הוא עצמו נמצא בשיעור. כמו כן הוא גם אהב לשמוע ברדיו את שיעורי הגמרא של הרב פנחס טייץ. השיעורים הללו פשוט החיו את נפשו והרוו את צימאנו - לשמוע שיעורי תורה.

באותם ימים ראו אור ה'קלטות' הראשונות של ניחוח"ח - ניגוני חסידי חב"ד. נכדו ר' נחום שפירא, שהיה אז ילד קטן, היה מגיע לביתו ומנגן לפניו חלק מהניגונים שיצאו אז לאור. אחרי זמן מסוים אף קנו לו נכדיו את הקלטת עצמה. ר' זלמן אהב מאד לשמוע את הניגונים שבה והקשיב להם פעמים רבות ומתוך התפעלות גדולה.

בדרך כלל, כשנכדיו היו מגיעים לבקר היה ר' זלמן לומד איתם. עם אחד מנכדיו, ר' י. ווילענקין הוא הכין את הדרשה לחגיגת הבר-מצווה שלו, הייתה זו "תשובה" ב'שאגת אריה', כפי המנהג באותם ימים.

שמחה מיוחדת הייתה ניכרת על פניו, כאשר היה מקבל את שיחותיו הקדושות של הרבי. כשזה היה קורה, הוא היה מביט בהן ויוצא מכליו, באומרו: "הקב"ה ריחם על הדור שלנו ונתן לנו איש כזה". גם אחרי התוועדויות של הרבי בהן השתתף, היה ר' זלמן חוזר וכולו מלא בהתפעלות.

התוועדויות עם הרבי

כאמור לעיל, עקב מצבו הבריאותי קשה היה לו ללכת וכתוצאה מכך לא התאפשר לו להגיע להתוועדויות של הרבי שהתקיימו בשבתות. אך ב'יומי דפגרא' שחלו בימות החול, היה חתנו ר' מאיר ווילענקין-דובראווסקי מסייע אותו ל770 להשתתף בהתוועדות.

כמו כן, בשל מצבו הבריאותי, הוא לא היה מסוגל להישאר במקומו למשך כל זמן ההתוועדות. כשהוא היה מרגיש שאינו יכול להישאר עוד, היו מוליכים אותו החוצה דרך הדלת האחורית של 770.

לעיתים היה ר' זלמן מעדיף להגיע באמצע ההתוועדות ולהישאר בה עד סופה. כשהרבי היה רואה אותו נכנס באמצע התוועדות, גם אם היה זה באמצע 'שיחה', היה כ"ק אדמו"ר מפסיק מעט מדיבורו ומתרומם במקצת מכיסאו הקדוש, כך היה הדבר נמשך עד ש'המלמד' ר' זלמן התיישב על מקומו. כמו כן גם ביציאתו - היה הרבי מתרומם עד שר' זלמן נעלם מעיניו.

המלמד'
של הרבי
תולדות
ר' שניאור זלמן
ווילענקין

פעם אחת כשרצה לצאת החוצה, עמד בפניו שולחן גדול שהפריע לו בדרכו, מכיוון שכן, כמה מאנ"ש עזרו לו לדלג על השולחן. ר' זלמן כלל לא אהב את העניין, בתקופה שלאחר מכן הוא התאונן בפני בני ביתו ומאד הצטער על העובדה שאנשים רבים טרחו בגללו.

היו פעמים בהן נתן לו הרבי חתיכת עוגה מהשולחן שלו. בנוסף לכך הייתה גם פעם אחת בה הוא קיבל מי שתיה משולחנו הטהור של רבינו.

מאוחר יותר, נהיה לו קשה אף לצאת מביתו ולהיות בהתוועדויות הללו, כמו כן הוא לא הרגיש בנוח מכך שבכל פעם בה הוא נכנס או יוצא, הרבי מטריח את עצמו להתרומם לכבודו. בגלל סיבות אלו, הפסיק ר' זלמן להגיע להתוועדויותיו של הרבי.

יחידות שניה

כשר' זלמן עבר לגור בניו יורק, הוא נכנס פעם נוספת ליחידות אצל רבי. ליחידות נכנס ר' זלמן יחד עם נכדו ר' שד"ב שפירא שסייע לו ותמך בהליכתו.

עם כניסתם ליחידות, קם הרבי מכיסאו ופסע מספר פסיעות לקראתם. נכדו, שהחזיק בו, לא תפסו כל כך טוב. הרבי שם לב לכך ואמר: "העלפט אים ארונטער" בהראותו לו שיתמוך בסבו מתחת לשחיו.

הרבי ביקשו להתיישב. ר' זלמן אכן התיישב והתנצל - שבאמת איננו רוצה לשבת, רק שבגלל מצבו הבריאותי אינו מסוגל לעמוד ומוכרח הוא לשבת. הרבי ענה לו בזו הלשון: "מאכט ניט אויס, מיט פערציג יאר צוריק זיינען מיר געזעצן ביי איין גמרא, וועלן מיר אויכעט איצטער זיצען צוזאמען" - לא נורא. לפני חמישים שנה ישבנו יחד ליד גמרא אחת. נשב גם עכשיו יחד}. היחידות ארכה זמן רב - קרוב לשלושת רבעי שעה.

מחלתו ופטירתו

ביום שישי ט"ז אייר תשכ"ג הגיע ר' שד"ב שפירא לביתו של ר' זלמן. בשעת הגעתו הוא ראה את סבו יושב וחוזר משניות בע"פ, אבל היה ניכר שהדיבור קשה עליו. הוא שאל את סבו מה קורה, ור' זלמן ענהו שאינו חש בטוב. מיד מיהרו ושלחו להביא את ד"ר א. זעליגסון.

הדוקטור אמר שר' זלמן קיבל עוד פעם 'סטרוק' וכתוצאה מכך נגרמה למוחו פגיעה קשה, מה שהוביל לכך שר' זלמן כלל לא יכל לזוז. בפעם הזו גם צדו הימני של גופו (זה שלא ניזוק בסטרוק הראשון) נפגע. בגלל זה נבצר מר' זלמן ללכת - גם ברגלו הימנית.

ר' שד"ב הציע לו לשכב במיטתו ולנוח, אבל ר' זלמן התעקש ואמר שהוא רוצה לשבת וללמוד משניות. כל משפחתו רצתה שילך לבית רפואה, אך ר' זלמן לא היה מוכן לכך, בשום פנים ואופן. בעיקר בגלל שהיה זה 'ערב שבת'.

ר' זלמן ביקש מנכדו, ר' שד"ב שפירא, שילך לרבי ויודיע על מצבו. הרב שפירא הלך ל 770 ולפני מנחה - כשהרבי יצא מחדרו, הוא הודיע לרבי על המצב. תשובתו של הרבי הייתה: "נו זאל זיין א פריילעכען שבת". מסגנון התשובה הבינה המשפחה, שהמצב לא כל כך טוב...

במהלך השבת לא יכל ר' זלמן לדבר ובכלל הרגשתו הלכה ונהייתה יותר ויותר גרועה. בני משפחתו ראו עליו שהוא רוצה לומר משהו אבל איננו יכול.

בליל שבת, כשהרבי יצא ל'קבלת שבת', הוא פגש את ד"ר זעליגסון ליד דלת הכניסה של בית הכנסת. הרבי נשאר לעמוד ליד הדלת ודיבר איתו משך זמן ארוך ובעקבות כך התפילה התאחרה במעט.

במוצאי שבת, כשהרבי יצא מחדרו הקדוש ופנה ללכת לביתו, ראה הרבי את הנכד - ר' שד"ב, עומד ליד בית הכנסת, הרבי קראו אליו והכניסו לקודש פנימה. חדרו של הרבי היה חשוך ורק מנורת לילה קטנה הפיצה בו אור מועט. הרבי לא הדליק את האור, אלא ניגש ישירות לשולחנו וחיטט במגירתו - משך איזה זמן. הוא הפך בידי הקדושות מספר פעמים כמה חתיכות מצה, עד שהוציא משם מספר חתיכות שבורות ונתנם לו. הרבי הורה: "תיתן את זה לר' זלמן לאכול. ואם איננו יכול לאוכלו כך {כי זה מידי קשה} - שיטבול את זה במים {ויאכילוהו}, מצה זה הרי 'מיכלא דאסזותא'. אח"כ הרצין הרבי מאד והוסיף: "שיהיה לו שבוע טוב".

ביום ראשון 'ל"ג בעומר' החמיר המצב כל כך, עד שלא הייתה כל ברירה ומוכרחים היו לפנותו לבית הרפואה. בגלל מחלתו, אמרו הרופאים שהוא צריך אחות קבועה לידו. כשסיפרו על כך לרבי, שילם הרבי את כל ההוצאות.

ביום חמישי כ"ב אייר החמיר מצבו וחישי מהר הוזעקה משפחתו להיות לידו בשעותיו האחרונות...

מספר שעות לאחר הגעתם - בליל שישי אור לכ"ג אייר תשכ"ג, נפטר הרה"ג הרה"ח ר' שניאור זלמן ווילענקין ע"ה.

הלווייתו

הלוויה התקיימה ביום שישי לאחר חצות. ר' זלמן זכה שרבינו הגדול - כ"ק אדמו"ר נשי"ד, ישתתף בהלווייתו. הרבי גם עזר לשאת את הארון (מאורע נדיר מאד!). בעת שהארון עבר לפנייהם ונסע לכיוון בית הקברות, הזכיר הרבי לבנותיו ונכדיו שלא יסעו מאחורי המכונית בה מונח הארון.

הרבי נסע ברכב עד בית הקברות. ברכב נסעו גם הרה"ג הרה"ח ר' שמואל לויטין, והרב חדקוב. בזמן הנסיעה דיבר הרבי עם ר' שמואל אודות המלמד שלו - ר' שניאור זלמן.

כשהגיעו לבית הקברות הרבי לא נכנס פנימה, אלא עמד מחוץ לבית הקברות - ליד הגדר והביט כל הזמן בנעשה.

בדרך חזור הסביר הרבי לר' שמואל לויטין מדוע לא נכנס לבית הקברות: "כי באם הייתי נכנס הייתי מוכרח להיכנס לשווער, ועל זה הנני צריך הכנות".

הרבי אמר למשפחה שהוא רוצה לשלם על מקום הקבורה ומכיוון שיש עניין בכך שגם המשפחה תשתתף, שהמשפחה ישלמו סכום סמלי של דולר אחד.

ביום השבת - 'שבת מברכים', התוועד הרבי, ובתוך הדברים אמר שכתוב בכתבי האריז"ל שמי שנקבר ביום שישי אחרי חצות פטור מ'חיבוט הקבר'. הרבי לא אמר במפורש על מי הוא מדבר, אולם כולם הבינו לבד על מי הדברים מכוונים...

בקשר להקמת המצבה, נכנסה בתו של ר' זלמן - מרת דינה ווילענקין-דובראווסקי, לרבי. הרבי אמר לה שהוא רוצה להשתתף עם המשפחה בהוצאות הקמת המצבה. הרבי הוסיף שמכיוון שנמצאים כאן רק שני ילדים של ר' זלמן - היא ומרת חנה שפירא, יחלקו את ההוצאות לשלושה וכל אחד - וכ"ק אדמו"ר נשי"ד עמהם - ישלם שלישי.

מצבתו של ר' זלמן אשר בסמיכות לאוהל הק'

הרבי גם אמר לה שיעשו מצבה גדולה, אבל שלא יעשו אותה מבריקה, וכן בלי שרטוטים וציורים. כשהראתה לרבי את נוסח המצבה, אמר לה הרבי: "פארוואס שטייט ניט אז ער האט געלערנט מיט אידישע קינדער, איך בין דאך עדות". { = מדוע לא כתוב שלמד עם ילדים יהודיים, אני הרי עד על כך }. אבל הרבי לא אמר לה בדיוק איזה נוסח לכתוב.

באותו לילה בו מרת דינה ווילענקין-דובראווסקי נכנסה ליחידות, נכנס גם הרב ג'ייקובסאן שהיה היושב ראש של 'החברא קדישא', ליחידות אצל הרבי. הרב ג'ייקובסאן אמר לה שתחכה ליד הדלת של גן עדן התחתון והוא ישאל את הרבי על זה. כשיצא הוא אמר לה לכתוב: "למד עם תלמידים וזכה שכ"ק אדמו"ר הרמ"מ שליט"א למד אצלו".

על מצבתו נרשם:

פ"נ
הרה"ח איש ירא אלוקים
הישיש מוהר"ר
שניאור זלמן
ב"ר לוי יצחק ז"ל
ווילענקין
עסק הרבה שנים במלאכת ה'
למד ולימד ברבים ועם
תלמידים
וזכה
שכ"ק אדמו"ר הרמ"מ
שליט"א
למד אצלו
והיה שו"ב בעיר יעקטרינסלון
במדינת רוסיה
נפטר בשם טוב ליל ו' עש"ק
כ"ג אייר שנת ה' תשכ"ג
ת.נ.צ.ב.ה.

בכ"ו טבת תשכ"ה נפטרה זוגתו של ר' זלמן, מרת זעלדא ווילענקין. באותו יום נכנס ליחידות ר' שד"ב שפירא לרגל יום הולדתו והרבי התעניין אצלו בכל פרטי הלוויה והקבורה. הרבי שאל אותו האם קברו אותה מול בעלה והרב שפירא ענה שלא שם לב לזה ואינו יודע. אחר כך התברר שבהשגחה פרטית מופלאה קברו אותה בדיוק מול בעלה.

באותה יחידות רצה הרבי לתת לו נר נשמה. הרבי חיפש במגירות שולחנו (החיפוש ארך כמה דקות), אך לא מצא. לכן אמר לו הרבי שיכנס למזכירות ושם יתנו לו נר נשמה.

בנו של ר' זלמן - ר' יוסף ווילענקין, יצא מרוסיה בשנת תש"ל בסוף חודש שבט. הוא היגר לניו יורק וכשנכנס ליחידות, בין הדברים, אמר לו הרבי: "אני זוכר שבבית היו מסתובבים שני ילדים, האם אתה אחד מהילדים הללו?". בהמשך היחידות הזכיר הרבי גם את האח הבכור, מאיר, שנפטר בגיל צעיר.

בחג הפסח, לפני שהרבי נכנס לדירתו של אדמו"ר הרי"צ כדי לערוך שם את ה'סדר', ראה הרבי את ר' יוסף ווילענקין עומד ליד הדלת. הרבי הורה לו להיכנס ונתן לו מצה שלימה באומרו: "זהו הרי בן המלמד שלי".

על מה שאירע בסעודה עצמה מסופר בספר "המלך במסיבו", ליום חג הפסח תש"ל (עמוד קכ"א):

- רש"ג: בא לכאן יהודי מרוסיא, והוא הגיע ישר לארה"ב

- כ"ק אדמו"ר שליט"א: זהו בן המלמד שלי ("עם איז מיין מלמד'ס א זון")

באותה שנה הורה הרבי לגבאים של 770, שיתנו לר' יוסף 'עליה' בשבת לפני היארצייט של אביו, והרבי בעצמו שילם עליה.

בשנת תשל"ב יצא בנו השני של ר' זלמן - ר' שלום אליהו ווילענקין, מרוסיה הסובייטית והגיע לרבי. בהתוועדות של שבת פ' ויגש בעת חלוקת המשקה, העמיד הרבי בעצמו בקבוק משקה על השולחן. הרבי ביקש לשלוח את בקבוק היי"ש לארץ הקודש ואמר:

"ובנוגע עם מי לשלוח - הרי כולם אהובים כולם ברורים כולם קדושים, אבל יש כאן ביניהם אחד שאני חייב לו, מכיוון שהוא בנו, "ברא כרעא דאבוה" של המלמד שלי, אצלו למדתי מקרא, משנה וגמרא, במשך שנים רבות. במילא יקח הוא את היי"ש ויביאו לנחלת הר הב"ד"

נספח

מכתבים שר' זלמן קיבל מהרבי

'המלמד'
של הרבי
תולדות
ר' שניאור זלמן
ווילענקין

RABBI J. SCHNEERSON
OF LUBAWITZ
770 EASTERN PARKWAY
BROOKLYN 13, N. Y.
SLOCUM 6-2919

יוסף יצחק שניאורסאהן
ליובאוויטש

כ"ה, כ"ג אלול תש"ח.

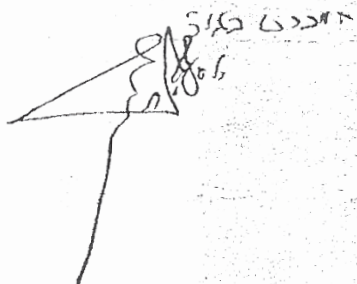
ידידי הנעלה דו"ח אי"א
מוהר"ר ש' זלמן שי'
ווילענקין.

שלום וברכה.

כמענה על מכתבו, אינו צריך לעזוב
אח ביה"ח על ר"ה. בטח נמצא שמה תחת השגחת
רופאים מומחים והנני מצוה עליו שלא לבקש
חומרות כדברים הנוגעים לכריאותו ובענין
הנהגתו בר"ה ויוהכ"פ הבע"ל ישמע לכל אשר
יצו עליו הרופאים, והשי"ת ישלח לו רפואה
ויאריך ימיו ושנותיו בטוב ובנעימים בגו"ר.

והנני מברכו כפתיחה וחתימה טובה
לו ולזוגתו ולכל באצאכתו כ"ב שי' לשנה טובה
ומחוקה כגשמיות וברוחניו.

ידידך

יוסף יצחק שניאורסאהן

מכתבים שר' זלמן קיבל מהרבי

המלמד
של הרבי
תולדות
ר' שניאור זלמן
ווילענין

FResident 4-0567

"KEHOT"
blication Society
770 EASTERN PARKWAY
BROOKLYN, N. Y.

אשרי אבש הקדש יצא ונתן...
הוצאת ספרים ומעלה לנסות
קה"ת אהרן עשה אלהים
770 איסטערן פארקוויי לאיתן כחמ"ד
ברוקלין, נ. י.
האיתנה

ב"ה, ערב שבת קדש י"ג אלול הטי"ח

הרה"ח הו"ח אי"א נו"ם וכו' מהור"י

שלום וברכה:

מוסגר פה קונטרס ח"י אלול הבע"ל, ובטח יזכה בו גם את הרבים, להחיות את עצמו ואוחס, וכפי שני הפתגמים על דבר יום ו"י אלול: א' ברינגען א לעבן אין אלול, ב' געבן א חיות אין דער עבודה פון אני לדודי ודודי לי.

כי זהו היום שבן נחלו המאורות: יום הולדה את הבעל עם טוב, יום הולדה את אדמו"ר הזקן,

אשר הם הכניסו חיות פנימי בהעבודה של אני לדודי ודודי לי, ומסרו נפשם על זה אשר הן בני חורה והן אנשים פשוטים תהי' להם הטענה לחיות פנימי ויוכלו לחיות בחיות פנימי.

כ"ק מו"ח אדמו"ר הכ"מ ביאר (הועתק באריכות בהקדמת הקונטרס), אשר סיום ח"י אלול מהחלת ההכנה מיוחדת לראש השנה, ומוסיף במק"א, אשר אז מחילים גם כן שלשה ירחי ההכנה להעבודה לראש השנה דחסידות ביום הקדוש די"ט כסלו,

אשר מיסדי' הם: הבע"מ - מיסד חורח החסידות הכלליה; אדמו"ר הזקן - מיסד חורח חסידות חב"ד,

ונוסאי' ובעלי' הם הנשיאים המלאים מקומם, עד כ"ק מו"ח אדמו"ר הכ"מ ועד בכלל.

וביום הבהיר הזה, הוא יום ח"י אלול, הרי כל אחד ואחד אשר הגיע אליהם דבר כ"ק מו"ח אדמו"ר הכ"מ וביאורו בעניני דיומא דא, במה יתחיל, בחיות פנימי, בעריכת חשבון הנפש, חשבון צדק אליבי' דנפשא, מכל אשר עבר עליו ועלי' בטנה העברה, בחרטה על העבר וקבלה על להבא, והבנת טובה לראש השנה הכללי ולראש השנה דחסידות,

אשר כל זה הוא, ע"פ דברי כ"ק מו"ח אדמו"ר הכ"מ, הכשרה לקבל הכחיבה וחתימה טובה בגמילות וברוחניות.

באיתול השלחה בעבודתו לזכות את הרבים
ובברכה כחיבה וחתימה טובה,

מנחם שניאורסאהן

(עיחת ח"י אלול חט"ח

מכתבים שר' זלמן קיבל מהרבי

נחום מענדל שניאורסאהן

RABBI MENACHEM M. SCHNEERSON

Office Address:
Lubavitch, 770 EASTERN PARKWAY
BROOKLYN 13, N. Y.

HYacinth 3-9250

ב"ה
י"א ניסן ה'תש"א
ברוקלין, נ.י.

הרה"ח הו"ח א"א נו"ם וכו' מוהרש"ץ שי'

שלום וברכה:

מוסג"ם הקונטרס לחג הספח הבע"ל, והוא לזכוח בו אה כל סביבתו
ללמד בו, וגם ללמוד מסנו לעשות ולקיים אה הספיקא מהאמור בו, הן
בהנוגע לעצמו, הן בנוגע לזולתו: פעולה נמש האלקיה על נפש הבהמ"ה,
פעולה על הזולה מסג"ם.

האמור (בשיה דחז"ס מסח אשר בקונטרס) לר"ם ומנהלי הישיבות
ובנוגע לאמריקא - תוראה ברורה היא לכל אהך ואהת אשר בעל השפעה הם,
וכלסון הרב, הוא כ"ק מו"ח ארמו ר' זצוקלה"ה נבג"ם ז"ע, בשיחזו
זו:

פען דארף פלאר מאכן פאר אי"ד ר' אהרי"ות, הע"ס די
השגחה העליונה הע"ס ארז' פופעלינג אר"ה א"ד...

אז עס נעפינגט י"ד א"ו א שטאט א יונגעראן א כז
חורה, דארף זיך דארטן דער הער ו ארז' ארז' אי
דא א א"ד א"ו שטאט...

א"ר דארטם נעמען די יונג
א"ו א"ר הער הער, עכל

וכל ארבעה המוגים של בני"ם ובנוח בכלל זה: חכם ורשע, חם (מסס)
ושאינו יודע לשאול - אין יוצא, וכמס"נ ו א ר ב ה אה זרעו.

ועל ידי ה"לקיחה" (נעמען) והג"שה המאסח לכל אהך ואהת מסח,
נמשכה ומתקיימת הברכה שבס"ום שיחה ה"ל, אשר השי"ה נוחן הצלחה
במילוי שליחות ועבודה זו.

אשר

בברכה חז"ס כשר ושם
ופ"ס כל התבונה וי'

בלתי אמתו. ובלתי תב"ע
ה"ו וסוף צ"ע פ"ה פ"ה פ"ה
יתר, ועוד כ"י א"ו. ה"ה פ"ה
אדבר ע"ה ה"ה ע"ה - פ"ה
א"ה פ"ה ה"ה פ"ה א"ה, א"ה
י"ע א"ה א"ה ה"ה פ"ה, ומה"ה פ"ה
לפ"ה... על נפש הבהמ"ה: ראה תניא פכ"ם,
ד"ה מצה זו (בקונטרס) סוף פ"ה.
כל אהך ואהת: בראשיה רבה סל"ם, יר;
סכ"הא שמוח סו, כא, ועוד.
מסע: גירסה הירושלמי פסחים פ"ה ה"ד.
וארבה: ארבה בגימ"ר' פעמים בג' (שער
הלקוטים ולקוטי חורה להארי"ל, ז"ט
פ"ה בא; סע"ה שער הק"ס, פכ"ה).

המלמד
של הרבי
תולדות
ר' שניאור זלמן
ווילענקין

מכתבים שר' זלמן קיבל מהרבי

ווילענקין-ברוקלין
MENACHEM M. SCHNEERSON
Lubavitch
770 Eastern Parkway
Brooklyn 13, N. Y.
HYacinth 3-9250

נחם מענדל שניאורסאהו
ליובאוויטש
770 איסטערן פארקווי
ברוקלין, נ. י.

המלמד
של הרבי
תולדות
ר' שניאור זלמן
ווילענקין

כ"ה, ח' כסלו תש"כ
ברוקלין
הרה"ג הרה"ח אי"א נוי"נ וכו'
מוה' שניאור זלמן שי'

שלום וברכה!
מאשר הנני קלח המכתב מיום השני עם המצורף
אליו,
ובעת רצון יקרא על הציון הק' של כ"ק מו"ח
אדמו"ר זצוקלה"ה נכב"מ זי"ע,

וזהי רצון שכיון שכחכ מפתחו בחדש כסלו חדש
הנסיס והגאולה, הנה יבשר טוב ככל אותם הענינים שכותב
כמכתבו, ובאופן דמוסיף והולך ובאופן דמוסיף ואור בגשמיות
וברוהניות גם יחד, ומתוך הרחבת הדעת אמיתית.

כמאן וברכה לבשו"ט ככל האמור

ווילענקין-קלעתלאנד

RABBI MENACHEM M. SCHNEERSON
Lubavitch
770 Eastern Parkway
Brooklyn 13, N. Y.
HYacinth 3-9250

נחם מענדל שניאורסאהו
ליובאוויטש
770 איסטערן פארקווי
ברוקלין, נ. י.

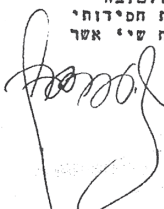
בי"ה, כג' מניס תשי"ם
ברוקלין

הרה"ג הרה"ח אי"א נוי"נ וכו'
הרשי"ז שליט"א

שלום וברכה!
לאחרי הפסק הכי ארוך נתקבל מכתבו מב' פ' ראה,
בהנצו-ע להעתיקה לנ"י ארץ.

ובהנצו-ע לאופן הנסיעה, הנה יש לשאול דעה רופא ד' ערו
כאן, ואין קובע בזה מה שנאמר לפני כמה שנים ומעבר לים, ומובן
שצריך לשאול דעה רופא באופן הנסיעה-גם/לצוגתו חתי',

ואיך שיהליטו-יהי' בשעה טובה ומוצלח, ולטובה
בטוב הנראה והנגלה, ולאריכות ימים ושנים טובות, ולנחת חסידותי
מכל יו"ה שי', ויקבלו בשו"ט גם ממדינתנו לפנים ויו"ה שי' אשר
שם, ויהי' זה סתוך בריאות הנכונה והרחבת הדעת.

כמאן וברכה לבשו"ט ככל האמור

מכתבים שר' זלמן קיבל מהרבי

וויזניץ - קלעוו לאנד

RABBI MENACHEM M. SCHNEERSON
Lubavitch
770 Eastern Parkway
Brooklyn 13, N. Y.
HYacinth 3-9250

מנחם מענדל שניאורסאהן
ליובאוויטש

770 איסטערן פארקוויי
ברוקלין, נ.י.

ב"ה. כ"א אלול תשס"ז
ברוקלין.

הרה"ח אי"א נו"נ וכו'
מה' שניאור זלמן שי'

שלום וברכה!

במענה על מכתבו פ"נ, אשר יקרא בעת רצון על הציון הק'
של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע,

הנה במה שכותב אודות המקום למפלה, הרי עוב שבוע שלם
עד לראש השנה הבע"ל, וכבר נאמר וחסד ה' כהרף עין, וכיום או יומים
לפני ראש השנה, בטח ישאל חרות דעת רופא אין להתנהג בהאמר, והתורה
נתנה רשות לרופא לרפאות, והרי אין בזה הגבלה ויכול לה ות גם ע"י
עצה בדבור גרידא.

ולקראת השנה החדשה הבאה עלינו ועל כל ישראל לטובה
ולברכה, הנני בזה להביע ברכתי לך ולכל אשר לו ברכת כתיבה וחתימה
טובה לשנה טובה ומתוקה בגשמיות וברוחניות.

דניאל וברכה
(Handwritten signature)

המלמד
של הרבי
תולדות
ר' שניאור זלמן
וויזניץ

מכתבים שר' זלמן קיבל מהרבי

המלמד
של הרבי
תולדות
ר' שניאור זלמן
ווילענין

RABBI MENACHEM M. SCHNEERSON

Office Address
Lubavitch, 770 EASTERN PARKWAY
BROOKLYN 13, N. Y.

NYacirch 3-9250

טנחט טענדל שניאורטארן

ב"ה, ז' אדר שני ה' תילא
ברוקלין, נ.י.

הרה"ח הא"ח אי"א נו"ס וכו' מבורשען סי'

שלום וברכה

טוטג'ס קונטרס ליסי חטורים בע"ל, ובמה יזכה בו אח כל אלו
שהשקעו עליהם, שילמדו אהו, ללמד וללמד לשמור ולעשות ולקיים אח
המסקנא וה"בכנ' מהאסור בהאסור הנרשם בקונטרס, וחוא

למרוח תנסיונות והטרדות והבלבולים - לעסוד חזק בקיום החורה
והסצוה בפועל, וביחוד

להוסיף אומץ, ובהסתרלות יחרה, בעבורה חינוך הכשר ללמד אח
בני ובנוה ישראל אח מצחה הוי' וחורתו.

ואם ישנם מקומות אשר על ידי גזירות בגלוי, או בחתבולות טרסה
רוצים לה"אחוז בחי כנסיות ובהי מדרשות להסכיה ח"ו אח בני ישראל
אח חורה הוי' וסצותיו ולהדיחם ח"ו סאלקוה,

הנה צריך לדעה אשר בזמן הגזירה דוקא, כאשר רבו ההקלסות
וההסתרים, עד אשר שמים אור לחוסך (ענינים סצריכים היו להוסיף אור
הקדושה מטפסטים בהם להרבות חושך הקליפות וסטרט אחרא)

או דוקא נוחנים כח סלמעלה לחמוך אח החושך לאור כי טוב.

וכאשר נססור - עד למסירה נפש - על חסננים וחקטנות, תרי על
טי לשון סדרט, כשיש קטנים יש גדולים, יש חסטים, יש זקנים, יש
חורה, יש בחי כנסיות ובהי מדרשות - וחכלים חכל - הקדוש ברוך חוא
סטרט שכינחו בעולם, בעולם הזה החחחון הגסמי, כי אחכפא סטרט אחרא
ואחחכא חשוכא לנהורא, שיאיר אור אין סוף ברוך חוא.

דאיתו דרימת סודה וקבלתה גיוסרה
ובברכה סמחה פורים וק"ס החודש תי'
ה'כ"ג סיוף שדף גענין
דעל וקבלתו על ציון ק"ס א"ה אשאל.

אמנא שיהיה רשע

מכתבים שר' זלמן קיבל מהרבי

RABBI MENACHEM M. SCHNEERSON
Lubavitch
770 Eastern Parkway
Brooklyn 13, N. Y.
HYacinth 3-9250

מנחם מענדל שניאורסאהן
ליובאוויטש

770 איסטערן פארקווי
ברוקלין נ.י.

המלמד
של הרבי
תולדות
ר' שניאור זלמן
ווילענקין

בשה, כיד אדיר השי"י
ברוקלין.

הרח"ג ההה"ה אי"א נוי"נ וכו'
סו"ח שניאור זלמן שי'

שלום וברכה!

במענה על מכתבו פ"נ, שיקרא בעה רצון על הציון הק'
של כ"ק סו"ח אדמו"ר וצוקלה"ה נבגים זי"ע, וחוכנו, שקבל מכתב
מסדינחנו לפניו, מבקשים סמי רפואה, ולאחרי החקירה ודרישה כאן,
נחודע להם, שבהיות מסמנים אלו חריפים, אי אפשר להם אותם מבלי
ראות את החולה.

והנה כבר היו כמה מקרים כאלו, והנהוג בכגון דא,
אשר ביהוד עם המסמנים שולחם ל"כ החבורה המבארת אופני ההשחמשות
במסמנים אלו, ובאיות מקרים מהאימים הם ביותר, אשר חוברת כזו
יכול להשיג רופא מכיר וידיד שלהם אצל המאב"ק המיצרע מסמנים
אלו, או ע"י הירחונים של אגודת הרופאים וכיו"ב, ובדוא"ל מכירים
הם כמה רופאים במתנם עתה, ועל ידם יוכלו להשיג כל הנזיל ולשלוח
ביהוד עם המסמנים,

ועוד זאת למודעי, אשר כמה מירחונים אלו מחקבלים גם
במדינחנו לפניו, ואם תפארה ששולחים יכתבו באיזה חבורה מהן
מדובר על"ה של מסמנים אלו, יש מקום לומר שהרופא שם יוכל להשיג
את החבורה, אבל סובן שסוב יותר לשלוח גם החבורה מכאן, ויח"י רצון
שיבשר טוב בטוב הנראה והנגלה בכל האסור.

ע"פ וברכה

הילענקין - קלעאלאנד

RABBI MENACHEM M. SCHNEERSON
Lubavitch
770 Eastern Parkway
Brooklyn 13, N. Y.
HYacinth 3-9250

מנחם מענדל שניאורסאהן
ליובאוויטש

770 איסטערן פארקווי
ברוקלין נ.י.

בי"ה, כיד מניא השי"י
ברוקלין.

הכל"ג וחרה"ה החיה אי"א נוי"נ כו'
מוח"ר שניאור זלמן שי'

שלום וברכה!

נעם לי לקבל מכתבו בו מודיע ע"ד בריאתם שלום
לעיר קלעאלאנד, ואשר הוסב מצב בריאותו וכן בריאות זוגתו חה"י.
מה שמפיים במכתבו אודות מכתבי לחתנו שי' לפאריז,
הנה זה מכבר נשלח המכתב, ולפלא שלא הודיעו עד עתה.

בברכה לבריאות הנכונה ולהסדרות
טובה בגשמי' וברוחניות גם יחד

מכתבים שר' זלמן קיבל מהרבי

RABBI MENACHEM M. SCHNEERSON
Lubavitch
770 Eastern Parkway
Brooklyn 13, N. Y.
HYacinth 3-9250

מנחם מענדל שניאורסאהן
ליובאוויטש
770 איסטערן פארקווי
ברוקלין, נ. י.

המלמד
של הרבי
תולדות
ר' שניאור זלמן
ווילענין

הרה"ג הרה"ח אי"א נוי"נ זכו'
מות' שניאור זלמן שי'

ב"ה ז' אלול תשי"ז
ברוקלין

שלום וברכה!

כמענה על מכתבו מכ' אלול, בו כתוב אודות הסברא
להעתיק מושבם לנויארק בכדי לדור במקום שהרכה מאנ"ש וידידיהם
דרים סג, וכן נוגע זה למצב רוח זוגתו חחי'.

והנה בכלל נכון הדבר, אבל מוכן, ככתוב כסיום מכתבו, *לכר*
לכר מראש כהנוגע לסיוע מהרעליף וכיו"ב, וכיון שאיזה מאנ"ש *כאן*
מקבלים עזרה ממוסדות כאלו, בטח יש לכרר על ידם התנאים והאופנים
לקבלה עזר זה, ובהתאם לידיעות אלו יוכלו להחליט כזה, ויהי רצון
שאיך שיהליטו יהי' לסוכה בטוב הנראה והנגלה.

בברכה לכתיבה וחתימה טובה

RABBI MENACHEM M. SCHNEERSON
Lubavitch
770 Eastern Parkway
Brooklyn 13, N. Y.
HYacinth 3-9250

מנחם מענדל שניאורסאהן
ליובאוויטש
770 איסטערן פארקווי
ברוקלין, נ. י.

ב"ה ז' אלול תשי"ז
ברוקלין

הרה"ג הרה"ח אי"א נוי"נ זכו'
מות' שניאור זלמן שי'

שלום וברכה!

לאחרי הפסק חכי ארוך, נחקל הסכת מיום החסי' *עם*
עם הבשורה טובה אשר הנחתו לזוגתו חחי' נעשה על צד היותר טוב.

ויהי רצון אשר גם בשאר הענינים אורחם מזכיר במכתבו
האמור, חחי' הסבה היבך, וחלך חסידה הלך וגדול לרפויק. ובזדאי ישאלו
בעצת רופא מומחה במקצוע מיוחד כזה (כי, בעזרת, רבי' הסובלים מסיחוי
כזה, וחלופאים בעלי נסיון הם, ובלבד שיהי' רופא מומחה במקצוע
הנ"קרהי').

ובעת רצון אזכירם על הציון הקי' של כ"ק מו"ח אדמו"רה
וצוקלתי' נבגיים זיי'ע מהאים לחזקן מכתבו, ויהי רצון אשר יבשר טוב
בכל הענינים, בתוככי הסוב של כל ישראל.

וכיון שבאים חננו מחדשהגאולה גאולה רבנו נשיאנו
ראש ישראל, וגופא בחר רישא עזיל, הנה יגאל כאו"א מאתנו בתחי'
מכל ענינים. המבלבלים הן בגשם זמן ברוח, ויכלול לעבוד חיי'ה
בשמה ובקבל' לבג'.

בברכה לבשוים

מכתבים שר' זלמן קיבל מהרבי

וילענקין = קלעוולאנד

RABBI MENACHEM M. SCHNEERSON
Lubavitch
770 Eastern Parkway
Brooklyn 13, N. Y.
HYacinth 3-9250

זמ מענדל שניאורסאהן
ליובאוויטש

770 איסטערן פארקווי
ברוקלין, נ. י.

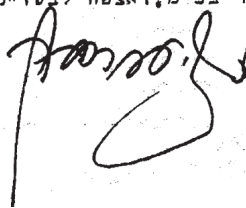
ביה, ג' איר חשי"ה
ברוקלין

הרה"ח והרה"ח אי"א נוי"נ וכו'
מוה' שניאור זלמן שי'

שלום וברכה!

במענה למכתבו מיום שהוכפל בו כי טוב, וחוכנו בהנוגע
להקאטארעק של דרגחו תתי' שבבולת לסבול וכו', ובפרט שהרופא מומחה
אמר שכבר עיידי עשית נחוח.

ונכון הדבר לעשות כהוראת הרופא, והחורה נתנה רשות
לרופא לרפאות, ובפרט שנמצאים אנו בימים שבי'ן פסח לעלית, אשר
טובים הם גם לבריאות הגוף כפשוטו כמבואר בכ"מ, ואצפה לבשו"ם
בכל הענינים ובהנ"ל בפרט.

בכבוד וברכה

וילענקין = קלעוולאנד

RABBI MENACHEM M. SCHNEERSON
Lubavitch
770 Eastern Parkway
Brooklyn 13, N. Y.
HYacinth 3-9250

מנחם מענדל שניאורסאהן
ליובאוויטש

770 איסטערן פארקווי
ברוקלין, נ. י.

ביה, ה' איר חשי"ה
ברוקלין

הרה"ג הרה"ח אי"א נוי"נ וכו'
מוה' שניאור זלמן שי'

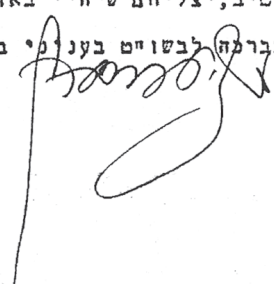
שלום וברכה!

במענה למכתבו מיום הראשון, וחוכנו הקישוים בהעתקה לכאן,
אלא שזוגחו תתי' הפצה במאד בזה וכו'

ובאם הידיעות אורות אופני העתקה לכאן ובהנוגע לענין
הפצאו כגון, מבוססות כדי צרכן [כחנתי ששאל עדי'ן זחתי, שדבר' עשד,
לא בדרך מעביר ולא פעם], וכפי ששמעתי כ"פ מכ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה
נבג"מ זי"ע, שבנוגע ליריה יש להתחשב עם עקרת הבי"ח,

צריכים להשתדל בהעתקה, וחשי"ה המשגיה על כאו"א בהשגחה
פרטיה ^{לכ"ז} עצם הטוב שמפבע הטוב להיטיב, יצליחם שיה"י באופן טוב ושמעה
טובה.

בכבוד וברכה לבשו"ם בעני' בריאות ובכל הנ"ל
דק"ז

המלמד
של הרבי
תולדות
ר' שניאור זלמן
ווילענקין

מכתבים שר' זלמן קיבל מהרבי

ווילענקין-קלעוולאנד

RABBI MENACHEM M. SCHNEERSON
Lubavitch
770 Eastern Parkway
Brooklyn 13, N. Y.
HYacinth 3-9250

מנחם מענדל שניאורסאהן
ליובאוויטש

770 איסטערן פארקוויי
ברוקלין, נ.י.

בי"ה ז' כסלו תשי"ז
ברוקלין

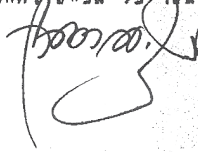
הרה"ג והרה"ח אי"א נוי"נ כו'
פוח' שניאור זלמן שי'

שלום וברכה!

במענה על הסכתב פיינ, שיקרא בעת הצון על הציון הק' של כ"ק
מו"ה אדמו"ר זצוקלה"ה נבוצ"ט ז"ע.

בהנוגע לשאלתו הסרת הקאטארעק, הרי כיון שרוטא מוסחה אומר
שנמצא עוד מעט רא"י בעין ואין למהר בניתוח, שב ואל תעשה עדיף, אלא שפזמן
לזמן מהנכון לבקר אצלו או לשלול סראש פתי לבוא אליו עוד הפעם, בכדי
שפוא יבחון את העין, ורופא כל בשר ומפליא לעשות ינחה אותם באופן היותר
טוב כשזב הנראה והנגלה.

ואחכה לבשוי"ט לתוכן הפיינ, ובפרט שהרי נמצאים אנו בחדש כסלו
חדש הנסים והגאולה ונצחון עניני חב"ד, ואשר כל אנשינו והחסידים והתמימים
הם חלק מזה ועיקרם

ג' אדר אכברכה

ווילענקין-ברוקלין

RABBI MENACHEM M. SCHNEERSON
Lubavitch
770 Eastern Parkway
Brooklyn 13, N. Y.
HYacinth 3-9250

מנחם מענדל שניאורסאהן
ליובאוויטש

770 איסטערן פארקוויי
ברוקלין, נ.י.

בי"ה י"ד אלול תשי"ב
ברוקלין

הרה"ג והרה"ח אי"א נוי"נ זכו'
פוח' שניאור זלמן שליט"א

שלום וברכה!

נעם לי לקבל הידיעה אשר הקרה ה' לפניו דירה

מתאימה ובשכונה מתאימה,

ויהי רצון שיעחיקו לשם בשעה טובה ומוצלחת בגשמי

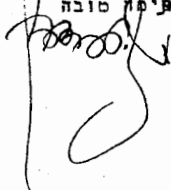
וברוחניות גם יחד,

והרי נמצאים אנו בחדש אלול, שכדברי רבנו הזקן, מא

במלך בשדה זכו' מקבל בספ"י זכו' הקגלות יג' מדוח החמסים, רחמים

רבים בלי גבול, ולכן נמשכים למטה מטה,

בכבוד ובברכה כחיבה וחפ"ת טובה

לארץ ימים ושנים טובות

המלמד
של הרבי
תולדות
ר' שניאור זלמן
ווילענקין

מכתבים שר' זלמן קיבל מהרבי

ווילענקין - קלעוולאנד

RABBI MENACHEM M. SCHNEERSON
Lubavitch
770 Eastern Parkway
Brooklyn 13, N. Y.
HYacinth 3-9250

מנחם מענדל שניאורסאהן
ליובאוויטש

770 איסטערן פארקווי
ברוקלין, נ.י.

ב"ה כה"ם מ"ה תש"ז
ברוקלין

הרה"ח אי"א נו"נ איס רב פעלים
מו"ה שניאור זלמן שי

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלה ז"ל מו"סגר כו ובעי רצון יקראוהו על
הציון הק"ש של כ"ק מו"ה אדמו"ר זצ"ל וצ"ל צב"ט זי"ע.

ובמ"ש אודות מו"ס הרי"א של ז"ל וצ"ל ש"ס א, טגס הרופא אומר
שהו ניעררין, הנה כדאי ה"ל לבנות המדינות בדירתם היהיו כולן כשרות כד"ן,
ושפריש בכל מום חול של שגג וחסי"ת כ"ק, לז"ל כל מה שגודאי נוהגת במנהג
בנות ישראל הכשרות להפריש לצדקה בכל ערב שבת וערב יום טוב קודם הדלקת הנרות,
איזה פרוטות לצדקה, ונכון יהי" לכה בסו"ה בהרופא כל בשר ופפליא לעשות שיאריך
ימיהם ושנותיהם בטוב.

מוסג"פ מה שהו"ל בזמן האחרון, ובטח יד בו ענינים הראויים לזכות
בהם את הרבים.

Handwritten signature and notes

ווילענקין = קלעוולאנד

RABBI MENACHEM M. SCHNEERSON
Lubavitch
770 Eastern Parkway
Brooklyn 13, N. Y.
HYacinth 3-9250

מנחם מענדל שניאורסאהן
ליובאוויטש

770 איסטערן פארקווי
ברוקלין, נ.י.

ב"ה, ר' מנחם חשי"ה
ברוקלין

כה"ה ותרתי"ח אי"א נו"נ זכו'
מו"ה שניאור זלמן שי

שלום וברכה!

לאחרי הפסק הכי ארוך, נחבל המכתב מיום החמישי
עם הבשורה טובה אשר הנתוח לזוגתו חתי' נעשה על צד היותר טוב.

ויהי רצון, אשר גם בשאר הענינים אודותם פזכיר במכתבו
האמור, חתי' הטבת תיכף, וחלף חתמנה הלון וגדול לרפוי"ק. ובנדאי ישאל
בעצת רופא מוסחה במקצוע מיחוש כזה (כי, בעוה"ר, רבים הסובלים ממיחו
כזה, והרופאים בעלי נסיון הם, ובלבר שיהי' רופא מוסחה במקצוע
הני ערתי.)

ובעצ רצון אזכירם על הציון הק"ש של כ"ק מו"ה אדמו"ר
זצוקלה"ה נבג"ס זי"ע מחאים לחוכן מכתבו, ויהי רצון אשר יבשר טוב
בכל הענינים, בתוככי הטוב של כל ישראל.

וכיון שבאים הננו מחדשהגאולה גאולה רבנו נשיאנו
ראש ישראל, וגופא בחר רישא א"ל, הנה יגאל כא"א מאתנו בחכ"י
מכל ענינים המבלבלים הן בגשם והן ברוח, ויוכלו לעבוד חשי"ה
בשמה ופמזב לבב.

Handwritten signature and notes

מכתבים שר' זלמן קיבל מהרבי

ווילענסקי קלעווילאנד

RABBI MENACHEM M. SCHNEERSON
Lubavitch
770 Eastern Parkway
Brooklyn 13, N. Y.
HYocinth 3-9250

מנחם מענדל שניאורסאהן
ליובאוויטש

770 איסטערן פארקוויי
ברוקלין, נ. י.

המלמד'
של הרבי
תולדות
ר' שניאור זלמן
ווילענסקי

כ"ה, א"ג המזל השי"ז
ברוקלין

הרה"ג הרה"ח אי"א נו"נ וכו'
מוה' שניאור זלמן שי'

שלום וברכה!

מאשר הגני קבלת הפ"ג, שיקרא בעת רצון על הציון הק'
של כ"ק מו"ח אדמו"ר וצוקלה"ה נבג"מ זי"ע.

ובכ"ש אודות שאלתפי רופא מומחה בהנוגע לזוגתו חחי',
לכריאות עיני',

הנה כיון שהרופא מומחה הוא-יש לסמוך על הוראתו,
והרופא כל כשר ומפליא לעשות ישלה רפואחה ע"י איש פלוני וספול
פלוגי בזמן המסוגל.

מוסג"פ העתקה מהמדובר בהחודעה ש"מ חדש חמוז, ובודאי
גם במחנם הס' יחודו בימי חג הגאולה הבע"ל, וחומשך ההתעוררות על
כל השנה כולה בכל מקום שידם מגעת. ויהי רצון שיהי' בהצלחה מופלגה.

גני' ובכרכת חג הגאולה
Menachem Schneerson

מסיבה נחעקב שילוח מכתב זה וז"ע הגיע הסל"מ מב"מ מהתעוררות.
ויה"ר אשר חכה"י יבש"מ בגו"ר.

RABBI MENACHEM M. SCHNEERSON
Lubavitch
770 Eastern Parkway
Brooklyn 13, N. Y.
HYocinth 3-9250

מנחם מענדל שניאורסאהן
ליובאוויטש

770 איסטערן פארקוויי
ברוקלין, נ. י.

ב"ה. יב" סבת תשס"ז
ברוקלין

הרה"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ
מוה' שניאור זלמן שליט"א

שלום וברכה!

בטענה על מכתבו בו כותב אשר כיון שהשכונה בה נמצאת דירתו
נתרוקנה משכנים יהודים ויש אפשריות למצוא דירה ברחוב ששם השכנים רובם
ככולם יהודים וגם קרובה לבית הכנסת.

נכונה סברא זו, ויש לחפש דירה במקום יש בו סיכויים קרובים
לפועל שגם חתניו שליט"א יוכלו למצוא דירה מתאימה בשבילם, ויה"ו שיהי' כ"ז
בהצלחה ובקרוב. ואחכה לבשו"ט.

נהניתי להיריעה שקבלתי אודות ההתעוררות דיום הבהיר יס" כסלו,
החג אשר פדה בטלום נפשנו ואור וחיות נפכנו ניתן לנו, ואשר כת"ר חזר מאמר
דא"ח ופעל בהשומעים, ויה"ו שעוד רבות בשנים יפיץ המעיינות עד שיגיעו גם תוצה

לשש ובכרכת לארך ימים ושנים טובות ולבשורות טובות

Menachem Schneerson

